

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filozofická

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ

Studijní obor: AJ-OV

Nová náboženská hnutí a jejich konflikty s okolní
společností

New Religious Movements and their Conflicts with
Social Environment

Diplomová práce: 11-FP-KFL-215

Autor:

Kristýna Kábrtová

Podpis:

.....

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
74	0	0	0	30	1

V Liberci dne: 28. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra filosofie

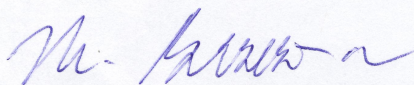
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

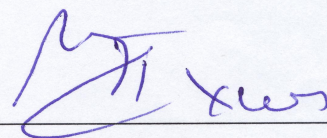
pro (diplomant): Kristýna KÁBRTOVÁ
adresa: Suchardova 65, Nová Paka, 509 01
studijní obor (kombinace): anglický jazyk - občanská výchova
Název DP: **Nová náboženská hnutí a jejich konflikty s okolní společností**
Název DP v angličtině: New Religious Movements and their Conflicts with Social Environment
Vedoucí práce: PhDr. David Václavík, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: 30.11.2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 26.11.2009

děkan

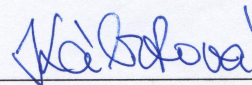
vedoucí katedry

Převzal (diplomant): KRISTÝNA KÁBRTOVÁ

Datum:

1.2.2010

Podpis:

Název DP: NOVÁ NÁBOŽENSKÁ HNUTÍ A JEJICH KONFLIKTY S OKOLNÍ SPOLEČNOSTÍ

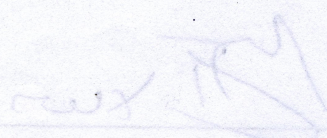
Vedoucí práce: PhDr. David Václavík, Ph.D.

Cíl: Cílem práce bude kritické zhodnocení a analýza příčin konfliktů mezi tzv. novými náboženskými hnutími (nnh) a jejich sociálním (sekulárním i náboženským okolím). Diplomantka se bude zvláště věnovat zejména otázce jejich údajně sociálně-patologického chování a jeho reflexi. Dalším důležitým tématem bude role tzv. antikultovních a kontrakultovních hnutí při vytváření negativního obrazu nnh a prosazování stereotypálního vnímání nnh ve veřejném diskurzu. V této souvislosti bude analyzován i mediální obraz nnh.

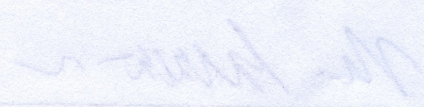
Požadavky: Schopnost kritické reflexe, znalost anglického jazyka

Metody: Komparace, kritické studium pramenů

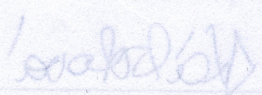
Literatura: Dušan Lužný, Nová náboženská hnutí, Brno: MU 1997
David Václavík, Sociologie nových náboženských hnutí, Praha: Malvern 1997
Zdeněk R. Nešpor, David Václavík (a kol.), Příručka sociologie náboženství, Praha: SLON 2008
Rodney Stark, William S. Bainbridge, Religion, deviance and social control, New York: Routledge 1996
Eileen Barker, New Religious Movements. A Practical Introduction, London: HMSO 1989

vedoucí katedry

děkan

Podpis:

PROSTOR PRO PŘÍLOHY

1.2.2010

Převzal (diplomant):

Datum:

Čestné prohlášení

Název práce: Nová náboženská hnutí a jejich konflikty s okolní společností
Jméno a příjmení autora: Kristýna Kábrtová
Osobní číslo: P06100016

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 28. 4. 2011

Kristýna Kábrtová

Poděkování

Děkuji všem, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Velký dík náleží mému vedoucímu práce doc. PhDr. Davidu Václavíkovi, Ph.D., jenž mi byl zdrojem inspirace a konstruktivním kritikem. Dále pak děkuji kolegyni Mgr. Kateřině Čechové, která utříbila můj jazykový styl, a v neposlední řadě děkuji svým nejbližším za jejich nehynoucí trpělivost a podporu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá přístupy ke zkoumání nových náboženských hnutí a na jejich základě analyzuje vytvořené napětí mezi nimi a společností. V první části reflektuje problematiku konverze a její interpretace ve společnosti. Dále prezentuje antikultovní scénu a její základní myšlenky. Ve druhé části se autorka zabývá problematikou sociálně-patologických jevů, zpracovaných na základě mediálního obrazu, přičemž si klade za cíl zmapovat hlavní roviny konfliktu (neopomíná ani tuzemskou scénu). V závěru potom využívá předchozí analýzy a metody komparace k podtržení stereotypního vnímání nových náboženských hnutí ze strany společnosti.

Klíčová slova

Nová náboženská hnutí, sekulární společnost, sociální napětí, sociálně-patologické jevy, mediální obraz, antikultovní hnutí, konverze

Annotation

This Diploma Thesis deals with the approaches to the research of new religious movements and based on their analysis it discusses claimed conflicts in the social environment. In the first part it reflects the question of conversion and its interpretation in the society. Additionally it presents some anticult movements and their basic ideas. In the second part an author considers the question of social-pathological phenomena, which are compiled on the basis of media. It sets itself an aim to map the main conflicts. It refers to the Czech affairs as well. In conclusion it takes uses of the previous analysis and comparison to emphasize the stereotypical perception of new religious movements in the social environment.

Key words

New Religious Movements, secular society, social tension, social-pathological phenomena, media, anticults movements, conversion

Obsah

Seznam použitých zkratk a symbolů	8
Úvod	9
1 Charakteristiky zkoumaných oblastí	10
1.1 Nová náboženská hnutí – definice pojmu	10
1.2 Oblasti zkoumání	12
1.2.1 Teologický přístup	12
1.2.2 Psychologický přístup	13
1.2.3 Sociologický přístup	14
1.3 Sekta – kult – církev	15
2 Modely konverze	18
2.1 Vymezení pojmu	21
2.2 Fáze konverze	22
2.3 Motivy konverze	27
3 Antikultovní hnutí	30
3.1 Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů v ČR	31
3.2 Argumentace a činnost antikultovních hnutí	32
3.3 Deprogramování jako záchrana	35
3.4 Neúspěšné pokusy deprogramování	36
4 Důvody napětí v rámci NNH	39
4.1 Napětí v rámci společnosti - jazyk	40
4.2 Roviny konfliktu	41
4.2.1 Rodina	41
4.2.2 Média	43
4.2.3 Legislativa	43
4.3 Napětí v rámci samotného hnutí	44
5 Konkrétní případy „patologických jevů“ v rámci NNH	46
5.1 (Sebe)vražda v rámci samotných hnutí	46
5.1.1 Svatyně lidu	47
5.1.2 Řád Chrámu Slunce	49
5.1.3 Nebeská brána	51
5.2 Vražda mimo hnutí (mířená proti společnosti)	53
5.2.1 Mansonova Rodina	53
5.2.2 Davidiáni (druhá strana mince...)	55
5.2.3 Aum Shinrikyo	58
5.3 Sexuální praktiky	60
5.3.1 Rodina (Boží děti)	61
5.4 Manipulace	63
5.4.1 Církev sjednocení	63

6 Imanuelité, mediálně nejznámější hnutí v Čechách	65
Závěr	68
Seznam použité literatury a ostatních zdrojů	70
• Primární literatura (polemická)	70
• Sekundární literatura (odborná)	70
• Další zdroje	72
Seznam příloh	73
Příloha č. 1 - Hlavní rozdíly mezi sektou a církví podle teorie Ernsta Troeltsche¹	74

Seznam použitých zkratk a symbolů

ATF - United States Bureau of Alcohol, Tobacco, and Firearms

CAN - Cult Awareness Network

CIA - Central Intelligence Agency (Ústřední zpravodajská služba)

DNA - deoxyribonukleová kyselina

ELM - Elaboration Likelihood Model

FAMU - Filmová a televizní akademie múzických umění v Praze

FBI - The Federal Bureau of Investigation (Federální úřad pro vyšetřování)

FREECOG - The Free Children of God

IKSCON - International Society for Krishna Consciousness (Hnutí Haré Kršna)

NNH - Nová náboženská hnutí

PCP – monohydrochlorid piperidinu

SLA - Symbionese Liberation Army

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

Úvod

Ve své práci popisuji základní termíny týkající se problému nových náboženských hnutí a pojmenovávám konflikty, které vznikají v rámci hnutí i společnosti. K tomuto tématu patří neodmyslitelně terminologie, jíž se také úzce věnuji. Podstatná část práce je věnována problematice antikultovních hnutí, která se snaží proti sektám zasahovat a bojovat. S těmito kontrakultovními tezemi souvisí také diskutovaný proces konverze jako prostředek k *vymývání mozků* a k manipulaci se stoupencem hnutí. Pokusím se tedy rovněž popsat principy konverze a osvětlit její fáze a techniky. S tématem konverze souvisí počiny antikultovních hnutí, která tendují k procesům konverzi opačným, totiž k deprogramování. Těmto směrům a počínům se ve své práci též věnuji. Problematiku nových náboženských hnutí se snažím zasadit do celosvětového měřítka. Teoretickým východiskem byly především práce britské socioložky Eileen Barkerové.

Ve druhé polovině práce zkoumám a popisuji hlavní příčiny samotného konfliktu, který vzniká jak na půdě hnutí, tak i ve vztahu hnutí ke společnosti. Dále pak analyzuji konkrétní případy patologických jevů, jako jsou sebevražda či vražda, sexuální praktiky a manipulace se stoupenci hnutí. Ke studiu vybírám nejznámější případy sekt, které vykazují známky této patologie. Snažím se vždy najít společné znaky a možné důvody, které vedly zastánce ideologických principů k danému činu, přičemž vycházím z dostupné cizojazyčné literatury. V kontextu patologie a nových náboženských hnutí neopomím ani české prostředí a nejznámější sektu Imanuelitů.

1 Charakteristiky zkoumaných oblastí

K tématu nových náboženských hnutí existuje poměrně velké množství zdrojů, jak od tuzemských, tak od zahraničních autorů. Je ovšem potřeba zhodnotit reliabilitu pramenů. Na jednu stranu řadíme primární prameny polemické literatury, jejíž autoři inklinují spíše k zaujetí subjektivně zabarveného postoje. K těmto autorům patří lidé z řad teologů a psychiatrů nebo jednoduše jedinců, kterých se daná problematika nějakým způsobem dotýká. Může to být i výpověď laika, jehož slova se objeví v médiích. Naproti tomu v sekundární neboli teoretické literatuře autoři objektivně zkoumají danou problematiku, která je prokazatelně podložena množstvím výzkumů. Autoři teoretické literatury se snaží vyhnout hodnotícímu posouzení a pracují převážně s fakty.

Ve své práci čerpám z obou druhů literatury. V polemické literatuře nalezneme širokou škálu informací a tezí, ze kterých vychází celospolečenské konflikty v rámci nových náboženských hnutí, a proto slouží k osvětlení a označení příčin vzniku rozporu. Teoretická literatura na druhou stranu pojmenovává zmiňované konfrontace pomocí řady výzkumů a studií. (Seznamy primární a sekundární literatury jsou uvedeny na konci práce).

1.1 Nová náboženská hnutí – definice pojmu

Pokud bychom chtěli pojem nová náboženská hnutí (NNH) z hlediska lexikálního, narazili bychom na několik problémů. Jsou tato hnutí opravdu nová, jak tvrdí ve svém názvu nebo vycházejí z tradičních náboženských hodnot? Pokud vycházejí z náboženských hodnot, jsou tyto tradice implicitně spojené s náboženstvím? Při pohledu do historie vzniku se dostáváme zhruba do 50. let 20. století, kdy vznikají různorodé organizace, jež nabízejí zodpovězení tradičních náboženských, duchovních i filozofických otázek, přičemž jsou na druhou stranu viděny tehdejšími

generacemi jako deviační a bez křesťanské tradice.¹ Tímto bychom mohli jednoduše vysvětlit obsah pojmu ve smyslu „náboženský“ jako mající náboženskou tradici, přicházející se změnou, s jakousi revoluční teorií v kontextu zodpovězení tradičních otázek náboženství. Na druhou stranu nejsou akceptovány samotnými tradičními náboženskými organizacemi, které je považují za neakceptovatelné odnože své vlastní (a taktéž jediné) víry.

Mluvíme-li o slovu „nový“, je nasnadě upřesnit danou terminologii opět v kontextu odvození od jisté náboženské tradice. Názvosloví, jež používá např. Horyna: „jiný než...“ není přesné. Nové hnutí nemůžeme chápat ve smyslu „úplně jiné než tradice“, ale spíše bychom měli hledat důvody a časové zlomy vzniku.² Mezi tyto časové zlomy řadíme především tzv. „baby boom“ po 2. světové válce, při kterém se zvyšuje porodnost a tím pádem v několika letech nabývá generace mládeže velkého významu, zřizují se nové vysoké školy a ztrojnásobuje se počet vysokoškolských studentů. Nesmíme opomenout ani proces industrializace v rámci poválečného rozvoje, mění se hlavně sociokulturní podmínky pro život, vznikají nové komunikační technologie, ale rozvíjí se také interkulturní komunikace. V letech 1953 – 1966 dochází k hospodářskému rozvoji hlavně v USA a Británii. V období studené války se mladí lidé dostávají do konfliktu se stylem života svých rodičů a snaží se o revoltu vůči konzumnímu či spotřebnímu, ale hlavně jednostrannému životnímu stylu. Díky těmto historickým revolučním myšlenkám vyvstávají dohady a hledání pravdy či výkladu těchto událostí. Nastává čas vzrůstajícího zájmu o nová náboženská hnutí, která mohou přispět svým výkladem a objasnit situaci. Tento fakt také vzbuzuje řadu otázek, které se snaží zodpovídat nová generace autorů píšících na toto téma.³

Nový tedy nemusí být jednoznačně jedinečný, ale spíše vychází jak z tradičního jádra, tak z kulturního kontextu. Tento kontext můžeme analyzovat

¹ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 9.

² Nešpor, Z.; Václavík, D. et al. *Příručka sociologie náboženství*, Praha : SLON, 2008, s. 343.

³ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 30-31.

ve dvou rovinách. V prvním případě rozhodují výše zmíněné sociokulturní události a historické zlomy. Ve druhém pak především sociokulturní kontext, ve kterém dané hnutí vzniká. Tedy jaké tradiční hodnoty daná kultura vnímá jako právoplatné a jimiž se také řídí. Např. hnutí známé jako Haré Kršna. Jeho myšlenky proudí na Západ kolem roku 1966 skrze indického duchovního učitele Bhajtivédanty svámí Prabhupády. Tyto náboženské myšlenky ovšem nejsou nové z pohledu Šrí Čajtanji Maháprábhy, který základní ideu, která vedla k vytvoření Haré Kršna, rozvinul již v 16. století v Bengálsku.⁴ Z pohledu bengálských vyznavačů svého mystického učitele je tedy idea, která vedla ke vzniku hnutí Haré Kršna, čtyři století známá, a tudíž postrádá jakoukoli známku novosti. Proto tedy nesmíme zapomínat na kontext a dobu, ve které dané hnutí vzniká.

1.2 Oblasti zkoumání

Dušan Lužný rozlišuje tři různé přístupy k situaci nových náboženských hnutí. Těmito oblastmi jsou přístupy k problému v rovině *teologické*, *psychologické*, a *sociologické*.⁵ V ideálním případě se budeme snažit pochopit nová náboženská hnutí ze všech tří pohledů, protože jen tak můžeme získat konkrétní vjem z dané problematiky. V tématu konfliktu se prolínají všechny tři přístupy, neboť v rámci každé oblasti (ať už náboženské nebo společenské) dochází k vnímání NNH i ze strany negativní, problémové.

1.2.1 Teologický přístup

Oblast teologická se snaží na problematiku nahlížet ve vztahu hnutí k náboženství či ke křesťanství obecně. Používanou metodou výzkumu se pak stává kritické hodnocení a konfrontace některých náboženských hnutí s křesťanstvím. Teologové na vztah NNH a nejstarší nauky, křesťanství, nahlízejí poněkud skepticky. Jejich

⁴ Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 13-14.

⁵ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s.13.

vztah se tedy dá definovat jako nevlídný a mnohdy ze strany křesťanství neakceptovatelný. Podle názorů teologů se NNH snaží překroutit danou problematiku ve svůj prospěch, z čehož vyplývá, že mnohé křesťanské a původní skupiny nová hnutí dokonce odmítají a neuznávají. Na druhou stranu existuje i protipól ve formě připustnosti jistých fundamentů v novém hnutí. Na základě tohoto částečného přijetí vyvstává metoda srovnávání a možnost pochopení odlišného vyjadřování náboženství jako společného znaku náboženského základu.⁶

Konflikt v této rovině představuje odmítavý postoj ostatních zástupců sekulární společnosti k přijetí stanovy nových náboženských hnutí. Základním problémem se pak stává snaha dokázat, že NNH (nebo naopak církev) nemá pravdu v odpovědích na základní otázky té či oné víry. Lze předpokládat, že jde hlavně o boj mezi jednotlivými hnutími (všech charakterů) o získání svých stoupenců, tzv. „boj o duše“. S novými náboženskými přístupy se samozřejmě vytváří konkurence, která způsobuje přesun vlny nových členů z tradičních institucí do těch nových. Církev jako tradiční a známé společenství často nedokáže mnohým lidem naplnit jejich potřeby, na druhou stranu NNH jako nový element v rámci víry, přichází s nadčasovými tématy, která mohou ovlivnit názor jedince. Tato myšlenka je poněkud kontroverzní, ale domnívám se, že zároveň vystihuje podstatu věci. A nejenom to, také odůvodňuje vznikající napětí mezi NNH a tradičním náboženstvím z hlediska teologického přístupu.

1.2.2 Psychologický přístup

Přístup psychologický zkoumá psychickou stránku jedince, tj. jak samotné hnutí na jedince působí, všímá si způsobu získávání nových členů, a jak samotná konverze působí na duševní zdraví konvertujícího. Konkrétní oblasti pozorování jsou vytyčeny pojmy charismatického vůdce, procesem konverze a participujícího člena skupiny

⁶ *Ibid.*, s. 13-15.

(viz kapitola „Modely konverze“). V této problematice se mísí dva názory na skutečnost. Jedna strana posuzuje úlohu vůdce skupiny i samotné členství negativně, s důrazem na násilné ovládání a podřízení se autoritám. Naproti tomu existuje i pozitivní pohled: prostředí hnutí je posuzováno jako socializačně vhodné a prospěšné pro integraci jedince do skupiny. Dalším diskutabilním tématem je odmítání návykových látek u některých hnutí, které zákonitě vede k pozitivním efektům na jedince. Naproti tomu negativní dopad na jedince ze strany hnutí totiž jednoznačně dokazuje proces získávání nových členů, konverze. Samotný psychologický výzkum se zaměřuje především na psychickou stránku jedince a nezohledňuje tím pádem otázku náboženské pravdy.⁷

Často diskutovaný pojem konverze je snad největším z problémů, které se analyzují v rámci napětí NNH a společnosti. Již nepřistupujeme k novému hnutí v náboženském smyslu, ale hledáme důvody, které vlastně naplňují skutkovou podstatu trestného činu manipulace s jedincem. Názory odborníků se liší. Jedni se přiklánějí k těm, kteří nahlízejí na konverzi v podstatě jako na přirozený jev, jenž je ovlivněn hlavně zprávami v médiích a špatnou interpretací (např. Eileen Barkerová⁸), druzí jsou hlavně autoři polemické literatury, kteří spatřují konverzi jako *vymývání mozku* a ostrou manipulaci s jedincem.

1.2.3 Sociologický přístup

Posledním přístupem k dané problematice je podle Lužného odnož sociologická. Zabývá se změnami náboženství v kontextu dějin. V rámci sociálních skupin řeší sociologický přístup vznik náboženských hnutí s použitím jejich typologie. Především pracuje s následujícími klíčovými pojmy: církev, denominace, kult a sekta.⁹ Tyto pojmy jsou zásadní v problematice NNH, proto budou

⁷ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 16-17.

⁸ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 39.

⁹ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 18.

diskutovány v následující kapitole. Hlavní pozornost budu věnovat rozdílu mezi kultem, sektou a církví a jejich pejorativnímu použití v rámci společnosti, na jehož základě dochází k napětí mezi složkami společnosti. Proto je úkolem sociologického přístupu mimo jiné osvětlit názvosloví.

Všechny tři oblasti jsou výjimečné svou vlastní filozofií a způsoby, jakými lze nakládat s problematikou NNH. Samozřejmě nelze obsáhnout a zohlednit každý přístup, proto se ve své práci budu věnovat hlavně rovině sociologické a také psychologické, která se zaměřuje na analýzu procesu konverze a jeho následky.

1.3 Sekta – kult – církev

Jak již bylo řečeno v rámci zmínky o sociologickém přístupu ke zkoumání problematiky NNH, při kritické reflexi často nabudeme dojem, že označení „sekta“ mnoho lidí používá pro NNH, která mají pro jedince nepřipustné a netradiční pohoršující znaky. Toto celospolečenské myšlení potom ovlivňuje nazírání na skutečnost. Na druhou stranu, některé typické znaky sekty (nepřátelský postoj k tradičním náboženským organizacím, neformálnost bohoslužeb) opravdu mohou v jedinci vyvolat rozpaky či negativní postoje vůči danému hnutí.

Nejdůležitějším faktorem při zkoumání názvosloví je nutnost nahlížet na problém objektivně a vyvarovat se hodnotícího posouzení. Problematiku (sekta – církev), kterou definoval Max Weber a jeho žák Ernst Troeltsch vidíme jako čistě empirickou. Spíše by měla ujasnit a ulehčit pochopení daných pojmů na základě znázorněné typologie. V kontrastu s teologickým přístupem (jenž vykazuje snahu o popření jakékoli souvztažnosti mezi církví a sektou) přístup sociologický pracuje spíše s dichotomií obou koncepcí, což znamená, že hledá společné vztahy v rámci jednoho celku, ohraničeného oběma protipóly sekta – církev.¹⁰

¹⁰ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 117.

Teorii Maxe Webera, podle níž do sekty vstupuje jedinec vědomě a v dospělém věku, zatímco příslušnost k církvi člověk dědí (po svých rodičích, kteří jsou jejími členy), Ernst Troeltsch rozvíjí tuto teorii o několik dalších faktů (viz Příloha č. 1).

Z tabulky hlavních rozdílů vyplývají také zásadní tendence jednotlivých skupin. Zatímco náboženství obecně tíhne spíše k universalismu neboli ke snaze obsáhnout vše ve svém myšlení, sekty podporují jistý partikularismus, což znamená odmítání myšlenek odlišných od jejich vlastních (přijmutí doktríny pouze ve vlastní prospěch, zbytek ideologie je nezajímá, protože nepokrývá jejich vlastní zájmy). Co do velikosti, sekty bývají spíše menšího charakteru (co do počtu členů), naproti tomu církve je obsáhlejší (má většinou více členů). Pokud chceme být spaseni, sekta zdůrazňuje hlavně asketismus a morální čistotu, zatímco nad církví bdí Boží milost, která ovlivňuje celou duchovní hierarchii. V okruhu sekty můžeme najít i laika, který svými názory přispívá do diskuze, církve se vyznačuje spíše množstvím profesionálních duchovních ve svých řadách. Z hlediska přijímání doktrín se sekta řídí hlavně prvotními interpretacemi svého systému, a pokud dojde ke změně, je tato změna určována především vůdcem, který je nejvyšším zprostředkovatelem a nositelem pravdy. Sekta se také prokazuje jednoznačným odmítáním svého sekulárního okolí, mezi svěřenci hnutí nepřipadá v úvahu jakýkoli kontakt s minulostí, s rodinou, ani s přáteli. Pokud konvertujeme, je pro nás neodmyslitelnou součástí oprostění se od toho, co bylo. Církve se naopak okolí přizpůsobuje a hledá kompromisy. Členy sekt bývají podle Troeltscheho povětšinou lidé z nižších vrstev se špatným sociálním zázemím, ovšem statusu vně sekty není připisován žádný důraz, uvnitř se posuzují především duchovní a charismatické kvality. Pokud posoudíme formu bohoslužeb, církve zastává verzi formální a ukázněné bohoslužby, která má své fáze a pravidla, naproti tomu u sekty má tento akt velice spontánní a neformální průběh.

Dalším pojmem, který slouží k popisu problematiky nových náboženských hnutí, je výraz „kult“. Pomocí kultu vyjadřujeme jakousi náboženskou zkušenost, hlavně ve formě rituálu či v podobě symbolů sloužících k uctívání. Teorii kultu rozvíjí Keith A. Roberts¹¹. Výrazem kult pojmenováváme malé náboženské skupiny, jež jsou vedeny výraznou postavou vůdce a vztahy mezi stoupenci jsou silně vazební. Kulty také mohou praktikovat esoterické nebo okultní vědy. Naproti tomu může definice kultu zahrnovat náboženskou skupinu, která se nekompromisně odklání od daných pravidel již existujících skupin a vnáší do problému nová pojetí. Tento fakt je klíčový v porovnání sekty a kultu. Sekty se snaží spíše upravit tradiční náboženské tendence, zatímco kult jasně roli tradičního náboženství odmítá. Sekta tedy vzniká herezí¹² (zastává názory odlišné od původních) v rámci tradičních náboženských hodnot. Je zde patrná snaha o očištění těchto (podle sekt) mylných zvyklostí a odstranění zkorumpovaných idejí velké náboženské organizace, která pojímá název církev.

Termín sekta používám v této práci zejména v souvislosti s případem, ve kterém vystupuje odpůrce NNH a označuje hnutí tímto pejorativním výrazem. Na příkladě použití tohoto pojmu je jasně vidět propukající konflikt s okolím. Sekta je jednoduše zakomponovaná do našich vlastních slovníků jako něco, co škodí lidem a vyvolává atmosféru napětí. Proto tento pojem využívám pro dokreslení skutečnosti, jak a v jakém kontextu okolí na hnutí nazírá. Ovšem z odborného hlediska nehodnotíme NNH jako sekty, zkoumejme spíše tento vztah, a to jak tento výraz ovlivňuje nejbližší okolí a osoby zainteresované do problému.

¹¹ Roberts, K. A. *Religion in Sociological Perspective*, Homewood : Dorsey Press, 1984, p. 241-242
in: Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 119-120.

¹² Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 121.

2 Modely konverze

Proces konverze, při němž jednotlivá hnutí získávají nové členy, vzbuzuje v jeho odpůrcích (především na poli antikultovních hnutí, viz následující kapitola) značnou vlnu nevole. Veškerá kontroverze vyplývá z obvinění, že v průběhu procedury aktéři využívají manipulaci myšlení a „vymývají potencionálním členům mozky“ (tzv. „brainwashing“). Podle zastánců této teorie (hlavně z řad psychologů a psychiatrů), má hnutí naprostou kontrolu nad veškerými částmi života jedince (intimní, pracovní, názorová sféra,...).¹³ Tuto ideu odmítá Eileen Barkerová, která ji vyvrací svými výzkumy. Protipól tvoří francouzský psychiatr Jean-Marie Abgall, jenž teorii vymytí mozků zastává. Z pohledu historie se problémem *brainwashingové* konverze zabývala také americká psychiatrická Dr. Margaret T. Singerová. Spolu s ní souvisí případ Patricie Hearstové¹⁴, která byla v roce 1975 ve svých sedmnácti letech unesena organizací *Symbionese Liberation Army* (SLA). O několik měsíců později se podílela na loupeži v bance. Sama tedy byla jedním z aktérů a napomáhala tak svým únoscům. Nakonec byla obviněna a Singerová poskytla případu svoji expertízu, ve které označovala SLA jako manipulativní organizaci, která Hearstové ovlivnila myšlení. U soudu ovšem tato teorie neobstála a Patty Hearstová byla odsouzena k pětatřiceti letům vězení (nakonec byla po necelých dvou letech propuštěna na základě zmírnění trestu prezidentem Carterem). Teorie *brainwashingu* byla tedy označena jako nevědecká, ovšem vědeckého přístupu využívají již zmíněná antikultovní hnutí (např.: CAN - *Cult Awareness Network*, FREECOG - *The Free Children of God*, či u nás známá *Společnost pro studium náboženských hnutí*).

Kromě této teorie je stoupencům hnutí a jejich technikám přesvědčování připisován tzv. *drift model*, který navzdory *brainwashingu* není násilný a nárazový, ale spíše sociálně postupný a pozvolný. Což znamená, že jeho průběh mohou ovlivnit

¹³ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s.102.

¹⁴ MELTON, J. Gordon. *Brainwashing and the Cults: The Rise and Fall of a Theory* [online]. Fri, Dec 10, 1999 [cit. 2011-04-15]. CESNUR Center for Studies of New Religions. Dostupné z WWW: <<http://www.cesnur.org/testi/melton.htm>>.

sociální jevy a okolí. Nejde tedy o proces jednosměrný, ale postup i průběh tohoto modelu může být změněn.¹⁵

Barkerová definuje několik technik a prostředků využívaných při procesu konverze¹⁶. Prvním z nich jsou „*hallucinations, altered states of consciousness*“, tedy metody, při kterých dochází ke změněným stavům vědomí či k halucinacím. Lidé, kteří prošli touto metodou, popisují zvýšenou citlivost na různé podněty (reakce na barvy, zvuky, a jiné věci, které podněcují naše smyslové vnímání). Dále pak nevysvětlitelné bolesti hlavy či lehký mráz přejíždějící jim po zádech. V nejzávažnějších případech potom nevědí, co se kolem nich děje, nedokážou racionálně uvažovat. Do těchto stavů se jedinec dostane pomocí drog či speciálních praktik. Na každého člověka působí samozřejmě odlišně. Tyto metody jsou také nazývány jak „*Transformative techniques*“ („techniky, které zapříčiňují změnu, nejčastěji vědomí“). Antropoložka Erika Bourguignon ve své studii¹⁷ rozebírá 488 společností a určuje, že 90 % z nich se setkala se změnou vědomí. Na druhou stranu také upozorňuje na rozdíly mezi lidmi, kteří tuto změnu opravdu pocítili, a mezi těmi, kteří si to pouze myslí. Ovšem, existují i jednodušší techniky mnohých novodobých hnutí, jež jsou schopna vytvářet umělé stavy, jimiž si jejich členové musí projít, a při kterých získají nové zkušenosti. Tyto zkušenosti jsou posléze dávány za vzor tohoto hnutí a stoupenci je musí přijmout. Příkladem hnutí, jež využívá podobné techniky, je například Scientologická církev. Na jedince je vytvářen tlak v rámci vyplňování různých dotazníků, docházení na testy osobnosti. Následně se zjistí, že jeho psychika je hluboce pod standardními výsledky průměrného jedince. Vštěpování názoru této církve a jediné východisko z tohoto stavu pomocí metody zvané auditing jasně nabádá jedince, aby se stal scientologem, jelikož jiné řešení situace podle stoupenců hnutí neexistuje.

¹⁵ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s.105 a násl.

¹⁶ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 21-22.

¹⁷ Bourguignon, E. “Cross-Cultural Perspectives on the Religious Uses of Altered States of Consciousness” in: Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 22.

Z dostupné polemické literatury se ovšem dozvídáme, že existují neméně známé techniky *podmiňování*, jež mají za cíl změnit jedince a vštípit mu postoje předurčené jinými. Mezi donucovací techniky patří *brainwashing* („vymývání mozků“), *kontrola a manipulace myšlení, přestavba myšlení*.¹⁸ Doktor Cameron z MacGillovy univerzity se v letech 1953-63 zabýval dvěma fázemi brainwashingu¹⁹. V první fázi jsou jedinci odstraněny z mozku předešlé zkušenosti pomocí elektrošoků, které mu jsou podávány v sériích a v určitých intervalech. Ve druhé fázi dochází k dosazení nových informací za pomoci magnetofonových pásek, které neustále dokola opakují jistá sdělení. Jedinci jsou podávány omamné látky (PCP – monohydrochlorid piperidinu), které zapříčiní neschopnost racionálního vnímání a zablokují mozkovou činnost. Když jedinec nakonec ztrácí identitu, nastává fáze *přepodmiňování (psychic driving)*, kdy pomocí teorie dynamického implantátu jedinec poslouchá šestnáct hodin denně po dobu dvaceti až třiceti dnů nahraná sdělení. Nejprve naslouchá vlastnímu nahranému hlasu, posléze hlasu převychovatele. Z těchto donucovacích praktik těží i soudobá hnutí (Scientologická církev). Závěry Cameronových pokusů jsou zřetelné: Pro každého jedince je totiž proces podmiňování odlišný a nelze předem stanovit jednotný postup. Mnohé postupy nesou i svá rizika, která mnohdy vedou až k úmrtí subjektu. A dále, proces podmiňování je doprovázen rušivými elementy, které se mohou podepsat na psychice jedince a v neposlední řadě vedou též k psychické újmě.

Navzdory těmto pokusům, které popisuje Abgrall ve své polemice, Barkerová jasně potvrzuje neúspěšnost brainwashingových tezí výzkumem, který byl proveden v Londýně v roce 1979.²⁰ Výzkum se týkal hnutí Církve sjednocení. Celých 90 % účastníků odolalo procesu proselytizace (převrácení člověka z jedné víry na druhou) a odmítlo jakékoli další spojování s hnutím. 8 % se připojilo k hnutí a bylo jejím právoplatným členem více jak jeden týden. Méně než 2 % stoupenců se připojilo

¹⁸ Abgrall, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*, Praha: Karolinum 1999, s. 105.

¹⁹ *Ibid.*, s. 107-108.

²⁰ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 18.

do řad stálých členů po dobu dvou let, postupem času však většina odstoupila. Pokud tedy vezmeme v úvahu každého člověka, jenž v roce 1979 navštívil centrum Církve sjednocení, nejméně 999 členů z 1000 návštěvníků odolalo technikám přesvědčování ze strany hnutí až do poloviny 80. let 20. století.

Mnohdy bývá tento kontroverzní přístup připisován západním novým hnutím, i když vlastně není těmito hnutími praktikován. Původně tuto metodu měli užívat Číňané v korejské válce. Snažili se změnit myšlení amerických zajatců. Lifton²¹ se potom pokusil tuto teorii zobecnit na některá nová náboženská hnutí. Takto zjednodušená teorie je obecně přijímána společností a hlavně organizacemi, které se snaží upozorňovat na NNH jako na nebezpečné složky. Stoupenci těchto teorií také upozorňují na nebezpečné působení hnutí a svalují jejich činnost převážně na brainwashingové teorie. Celá kauza je podpořena mediálním zájmem, který zjednodušeně vysvětluje konverzi jako *vymývání mozků*.

2.1 Vymezení pojmu

Fáze konverze je jednou z posledních fází, kterými musí projít každý potencionální člen. Konverze je stav náhlý a její průběh je individuální u každého nově konvertujícího²². Samotný pojem konverze definuje Barkerová²³ jako náhlou změnu, která může trvat několik měsíců až let, kdy konvertující začíná vnímat svět odlišně, než tomu tak bylo doposud. Ve chvíli, kdy jedinec tzv. „*zahlédne světlo na konci pomyslného tunelu*“ neboli „*saw the light*“, začíná jasný předěl mezi minulostí a přítomností. Tento prvopočátek je charakteristický vlastní změnou identity, přijetím základních myšlenek hnutí a počátkem nového života v novém celku. Ovšem okolí tuto změnu nevnímá jako správnou a mnohdy jedince od aktu odrazuje. Navíc

²¹ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s.44 a násl.

²² Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 17.

²³ *Ibid.*, p. 33-34.

praktiky některých hnutí jsou rozporuplné, což nejvíce přispívá k stupňujícímu se napětí v rámci společnosti.

U některých lidí předchází samotné konverzi jistá příprava v podobě zakoušení přebírání postojů a hodnot nebo praktik daného hnutí (IKSCON – jedinec se nejprve stává vegetariánem). Barkerová také rozlišuje rozdíl mezi konverzí (*“conversion”*) a tzv. přijmutím, závazkem *“commitment”*, kdy přijmutí hnutí může předcházet samotné konverzi. *Commitment* je jakýsi způsob života, nehledě na přijmutí doktríny hnutí, se kterou se stoupenci ztotožňují při procesu konverze.²⁴ Ačkoliv je konverze oficiální prohlášení, přijmutí víry jako cesta života je mnohdy pouhým předvojem samotné konverze.

2.2 Fáze konverze

Eileen Barkerová zmiňuje především pozitivní formu konverze, která přesto ústí do vznikajícího konfliktu mezi NNH a společností. Míjí tedy samotné metody hnutí, které jsou vyvinuty na potencionální konvertující, a mají je přesvědčit o správnosti stanov hnutí, a také začlenit jedince do jejich systému. Příkladem této pozitivní formy je tzv. *“love bombing”*, ve volném překladu „bombardování láskou“. Potencionální konvertující je zpočátku procesu zahrnut přemírou pozitivní citů a záměrnou pozorností, která má přesvědčit jeho mysl o správnosti konání ve prospěch hnutí.²⁵ Pozitivní přístup k jedinci je patrný již na počátku procesu, který vrcholí právě konverzí. Takový pozitivní přístup se v průběhu stává stěžejní pro budoucí stoupence. Přesvědčovatelé neboli stoupenci sekty, kteří se snaží získat nové stoupence, mají za úkol „nalákat“ potencionální konvertující jakýmkoli prostředky. Většina z nich tedy sází na pozitivní formu.

²⁴ *Ibid.*, p. 22-3.

²⁵ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 17.

Naproti tomu Abgrall²⁶ definuje tři fáze, kterými každý potencionální člen prochází: *okouzlení*, *přesvědčení* a *fascinace*. Fáze okouzlení slouží k upoutání pozornosti případného člena skrze již zmíněný pozitivní přístup. Člověk samozřejmě neuvěří někomu, kdo je naštvaný či vyzařuje negativní postoj ke sdělení, které předává. Pozitivní myšlení a jednání samotného přesvědčovatele vede k fascinaci jedince. Je mu také nabídnut nový pohled na skutečnost a možnost vyřešení složitých otázek pomocí jednoduchých odpovědí. Vztah případného konvertujícího a zástupce hnutí je posílen pozvánkou na přednášku, vyplněním krátkého dotazníku nebo nabídkou knih. A právě posílení tohoto vztahu je jedním z fundamentálních kamenů budoucí spolupráce. Veškeré tlaky ze strany hnutí směřují k „*něčemu novému, co předčí veškerou rutinu*.“²⁷

Každé hnutí praktikuje navázání kontaktu odlišným způsobem, podle toho, na jakou cílovou skupinu se zrovna zaměřuje (Svědkové Jehovovi se prokazují svojí náklonností k rodině jako sounáležitosti; Scientologové oslovují především mladé lidi ve studentských klubech či v kavárnách a svým vystupováním působí velice vzdělaně, upřednostňují dokonce tzv. „*žebříček hodnot*“, podle kterého reagují na stavy jedince, např. když je konvertující nešťastný, ukážou mu soucitnou tvář).

Ač řadíme Abgralla mezi autory primární literatury, myslím si, že jakási podobnost s fakty Barkerové se tu nachází. Barkerová popisuje první stádium konverze jako bombardování láskou, Abgrall zase jako okouzlení. První fáze změny je jednoznačně zaměřena na získání jedince na svou stranu. Ve formě vyjadřování pozitivních citů nebo snaha jednoduše zaujmout. Dalo by se ovšem říci, že v této fázi ještě konflikt nevzniká.

Na druhou stranu ovšem existují praktiky, které nejsou obecně považovány za morální. Ty popisuje Škvařil²⁸ ve svém silně zaujatém díle *Had leze z víry*. Ze zaujatosti vyplývá, že text není odborný, spíše vyjadřuje autorův názor na daný

²⁶ Abgrall, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*, Praha: Karolinum 1999, s. 81.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Škvařil, R. *Had leze z víry*, Praha: TALPRESS 1995, s. 70. a též Abgrall, Jean-Marie, *Mechanismus sekt*, Praha: Karolinum 1999, s. 83 a násl.

problém. Nicméně tyto zvyklosti velice přispívají k narůstajícímu konfliktu mezi NNH a společností.

Řadíme sem postupy při lákání nových členů, mezi něž patří kontroverzní „*flirty fishing*” (lov pomocí flirtu). Stoupenci (především stoupenkyně) hnutí Boží děti (potažmo Rodiny) vábí nové členy prostřednictvím sexu s nimi. Ženy jsou vysílány do terénu, kde svádí muže. Ačkoliv je Škvařil autorem silně subjektivně mířeného diskursu, což znamená, že podobné praktiky považuje za patologické, objektivní autoři tyto praktiky také popisují.

Pohnutky vedoucí k užívání této metody popisuje Van Zandt ve své studii. Dochází k pozorování rozhovoru mezi „pastýřem, vůdcem“ a „pochybujícím členem hnutí Rodina“ o *flirty fishing* jako o náboženském cizoložství:

Pastýř: Jediný zákon, pod kterým jsi v bezpečí, je zákon lásky. Spása Tě oprostí od ostatních zákonů. Obnovuje chybu, kterou způsobil Adam. Kostel je také opatrný: dívka v kostele se obává, co by sis myslel, kdyby k Tobě natáhla svoji ruku. Je špatné být opatrný. Například, Píseň Šalamounova je pornografie: doslova Ti říká, jak se milovat (fyzicky).

Pohybující člen: Ale to je cizoložství.

Pastýř: Je to děláno s láskou. Ano, je to cizoložství, ale vše záleží na Tvých motivech. Cizoložství znamená zahýbat v manželství. Musíš věřit, aby ses mohl zapojit do *Flirty Fishing*... [Moje žena] ví, co dělám... Partneři v manželství se musí rozhodnout totožně, společně... Smilstvo je žádostivý sex – chceš to jenom udělat a pak ji opustit, nedá Ti to nic duchovního. Bůh pohlíží na Tvé srdce a Tvou práci ocení. Pokud to

uděláš jenom ze žádosti, On Tě potrestá. Je to jasné,
ne? Musíš být ochotný jako křesťan a dát vše. V nebi
budeme mít sex, neboť jsme všichni nevěstami Boha.²⁹

Zandt ukazuje na jasné spojení postojů Božích dětí a konzervativního křesťanství. Mnoho stoupenců jakýchkoli náboženství je udržováno v názoru, že se mají řídit základními tezemi onoho náboženství a že jakékoli šíření jiných hodnot pro ně může být nebezpečné.³⁰

Jisté podobnosti s fundamentálním textem křesťanství, Biblí, jsou zde patrné. Tím pádem konstatuji, že (ne)skrytý sexuální chtíč najdeme i v Bibli, kde by člověk očekával spíše zákaz takového slova, jako je sex. Tabuizované téma je však pokořeno a nalézáme tak jasný důkaz, že slova *Pastýře* v předchozím úryvku v podstatě nabádají k sexu a přitom se odkazují na knihu posvátnou. Teď se ovšem naskytá otázka, o jakém sexu je vlastně řeč. *Pastýř* však hovoří i o nemanželském sexu v rámci přesvědčování nových členů. Takový druh sexu je konán taktéž pod záštitou Boha všemohoucího. A tady se již dostáváme do konfliktu s tradičními hodnotami. Pro křesťanství je nemožné odvolávat se na Pána, jenž by akceptoval jakékoli smilstvo, byť konané v jeho jménu a ve jménu lásky.

Po fázi *vábení*, kdy začíná být jedinec lehce nakloněn smýšlení hnutí, následuje fáze *přesvědčování*, kdy se jeho postoje utvrzují. Tato fáze má velice prostý cíl. Stoupenec hnutí přesvědčuje jedince o správnosti tvrzení, jež hlásá hnutí. Musí působit věrohodně a v případném konvertujícím vyvolávat důvěru. Fáze přesvědčování se řídí modelem ELM (Elaboration Likelihood Model), jenž rozlišuje v komunikaci dva kanály: *přímé* a *periferní*.³¹ Přímé kanály zahrnují samotný kognitivní proces. Naproti tomu periferní kanály obsahují emoce a city, atmosféru, ale také triky stoupence hnutí. Výsledkem této fáze je „obklíčení“, v níž jsou

²⁹ David E. Van Zandt, "An Alternative Theory of Practical Reason in Judicial Decisions" in: Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 78.

³⁰ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 78-8.

³¹ Abgrall, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*, Praha: Karolinum 1999, s. 85.

od jedince filtrovány veškeré informace, které by mohly fázi přesvědčování ohrozit. Jedinec se stává centrem dění a jádrem všech věcí.³² Po navázání důvěrného vztahu, kdy potenciální člen dokonce sám cítí zaujetí v hnutí a je ochotný přecházet si příslušnou literaturu nebo navštívit nabízenou přednášku, je také přesvědčen o správnosti názorů skupiny. Vědomě s ní tedy sympatizuje, nabývá pocitu důvěry. Nachází odpovědi na své otázky právě v zákonech hnutí. A společně také spějí k jedné ze závěrečných fází, totiž k období *fascinace*.

Ve fázi fascinace dochází k jasnému rozřešení. Většinou se nový člen rozhoduje, zda do hnutí vstoupí a přijme tak všechny jeho zákony. Fascinaci podpoří i vedoucí hnutí svými projevy. Do nově konvertujícího skrze něj vstupuje tajemno a sakrální pocit, který má podpořit výroky hnutí. V neposlední řadě dochází k donucovacím manévřům ze strany přesvědčovatele, a to v případě, kdy má jedinec jakékoli pochyby. Přívrženec hnutí přizpůsobuje svá tvrzení názorům a potřebám svěřenců, a to bez ohledu na jejich pravdivost. Jedinec, zbaven schopnosti racionálně uvažovat a také naprosto fascinován, bývá mnohdy lapen skupinou. A následně pod sebemenším nátlakem podléhá jejímu tvrzení a přidává se ke hnutí.³³ Čeká ho oficiální přijetí víry a jejích pravidel v podobě konverze ke hnutí. Tímto gestem přetrhává veškerá pouta s minulostí a zbavuje se všech minulých strastí a problémů. Dostává novou identitu a je mu nabízen nový život, po boku lidí, kteří mu rozumí a snaží se mu pomoci.

Poslední fáze před vstoupením do hnutí je fází, kdy je jedinec naprosto omámen a pohlcen systémem hnutí a je ochoten mu obětovat, cokoli po něm bude žádáno.

Všechny tři fáze, které Abgrall ve své polemice popisuje, splývají v jeden hluboce zakořeněný problém. Totiž, že jakákoli metoda přesvědčování potenciálního člena ke konverzi je špatná. Přesvědčení totiž úzce souvisí s manipulací a potažmo s psychickým nátlakem. Na druhou stranu, pokud jedinec podepíše revoluční

³² *Tamtéž*, s. 84-7.

³³ *Tamtéž*, s. 87-95.

kontrakt, a vzdá se tak veškerého svého majetku, činí tak z vlastní vůle a koná podle nynějšího přesvědčení.

2.3 Motivy konverze

Podle Barkerové procházíme v našem životě podobnými procesy, jako je konverze (v pubertě, v rodině, ve škole, v armádě).³⁴ Každý z nás jistě zažije období, kdy hledá sám sebe nebo se potřebuje oprostít od věcí minulých. Při procesu konverze se měníme, hledáme něco nového či inklinujeme k lepší budoucnosti. V pubertálním období se člověk mění nejenom fyzicky, ale také mentálně. Podle Eriksona během dospívání mladý člověk odmítá své předchozí pojetí sama sebe a přeměňuje se ve zralejšího jedince s jasnějšími životními cíli. Bouří se proti autoritám a dává prostor k naplnění svých vnitřních potřeb. Jednoznačně se odpoutává od minulosti a má tendenci prosazovat se v nových věcech (snaha o to být přitažlivým pro druhé pohlaví, hledání sama sebe, odpoutání se od rodičů³⁵).

Prožívání jedince v průběhu procesu konverze zkoumá studie Johna Loflanda a Normana Skonovda³⁶. Dělí problematiku do několika motivů konverze. Intelektuální motiv se zaměřuje na hledání nového výkladu světa skrze literaturu, přednášky či programy o náboženství vysílané v televizi. Velký přínos této doposud ne příliš rozšířené metody přinesl internet. Lidí, kteří mají potřebu využívat tuto formu nepřímé komunikace, přibývá.

Naproti spíše vědeckému pojetí předchozího motivu stojí prožitek plně emocionální, totiž mystický motiv. Tento podnět vychází ze silného a nepopsatelného zážitku, při kterém dochází ke změně obrazu světa.

S podobou členství souvisí experimentální motiv, jenž dává prostor novým členům si prostředí hnutí vyzkoušet či být zpočátku pouze divákem, který nemusí

³⁴ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 19.

³⁵ Říčan, P. *Psychologie*, Praha: Portál 2009, s. 278-280

³⁶ Lofland, J., Skonovd, N. „Conversion Motives“, *Journal for Scientific Study of Religion*, 20/4, 1984, p. 373-385 in: Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 108-109.

nutně vstoupit do hnutí. Jedinec má tím pádem slabé vazby na členy a podrobuje se jistému „členství na zkoušku“.

Citový motiv má za následek přijetí víry náboženského hnutí prostřednictvím silných emocionálních vazeb na členy. Často přejímáme názory svých přátel, a to naprosto dobrovolně.

Pokud stoupenci hnutí mají potřebu svým způsobem revitalizovat náboženskou víru a bojují za její záchranu a obnovu, autor nazývá tento motiv jako obnovitelský. Jde o snahu opětovně probudit v lidech víru, a to různou formou (rozdávání knih nebo zanícené chvalozpěvy v ulicích).

Z těchto motivů vyplývá závěrečný profil člověka, který je nespokojený a neustále hledá vymanění se z dosavadního způsobu života. NNH se svojí emanací nových myšlenek a proudů nabízejí jedinci naplnit jeho duševní potřeby a dostat všem motivům pro vstup do hnutí.

V rámci konverze bychom také neměli zapomenout zmínit proces deprogramování, při němž je jedinec mnohdy násilně odvezen (unesen) z místa působení hnutí a po dobu několika týdnů až měsíců se mu deprogramátoři snaží navrátit identitu a přivést ho na „správnou“ víru. (Viz kapitola „Antikultovní hnutí“.)

Ať vezmeme v úvahu samotné fáze konverze nebo techniky, užívající se k přesvědčení jedince, nazývejme tyto techniky nepřiměřené a člověka negativně ovlivňující. Nezapomínejme však, že v situaci po těžké životní zkoušce jsou lidé náchylní ke změně a praktiky jako *flirty fishing* aj. jim nepřipadají v prvních chvílích nebezpečné nebo nemorální. U některých odborníků (psychologů, psychiatrů) připomíná dnešní fenomén metody přesvědčování a získávání nových členů směr deviační či patologický. Tuto souvislost je ovšem těžké prokázat, protože nemáme dostatečnou jistotu o psychické manipulaci.

Lze však říci, že způsob konverze a získávání nových členů vykazuje jisté známky patologie. Některá NNH inklinují k praktikám, které nejsou nepřehlédnutelné. Konverze se může stát procesem, ve kterém hnutí záměrně

zatajuje jedinci daný stav věci a snaží se ho svým jednáním přesvědčit o správnosti onoho smýšlení hnutí. Manipulátory často bývají samotní vůdcové hnutí, kteří svým vystupováním a charismatem dokážou své stoupence dostat tam, kam potřebují. Nebo se myšlenky orientují na stoupence, kterému se vlastně „říká to, co chce slyšet“. Pokud se jedinec cítí zatracován, je na čase něco změnit. Pokud potom takový člověk najde útěchu v doktrínách hnutí, je příchýlný k tomu stát se jeho členem. Mezi tyto praktiky tedy řadíme *flirty fishing*, *love bombing*, aj. které jsou nekonvenční a společností nepřijatelné a taktéž inklinující k manipulaci.

3 Antikultovní hnutí

Spolu s přijetím jakékoli víry vzniká několik rovin napětí ve společnosti. V rámci samotné sekulární společnosti je stoupenci NNH vyčítáno vstoupení do skupiny a přijetí jejího vyznání. Sama sekulární společnost tento akt málokdy přijímá bez výtek. Nehledě na fakt, že rodina člena jeho konverzi nepřijme a jako zástupci nejbližších proti tomuto aktu bojuje. V rámci společnosti však existují i skupiny silně tradičního náboženského charakteru (především církev), které praktiky NNH odsuzují a neuznávají, což vymezuje další rovinu konfliktu. Třetí rovinou je pnutí v rámci vlastního hnutí, mezi členy a ve vztazích člen – vůdce (podrobněji diskutováno v následující kapitole).

Samotná hnutí antikultovní teze mnohdy samy podporují případy fanatismu, špatného zacházení s konvertity, či dokonce nejvyšším hříchem, smrtí členů.³⁷ Mezi takovéto destruktivní činy patří hromadná sebevražda v Jonestownu v rámci hnutí Svatyně lidu po útoku na amerického kongresmana Lea Ryana v listopadu 1978 nebo další sebevražedný akt stoupenců Řádu Chrámu Slunce, ale i hrůzný čin Charlese Millese Mansona a jeho spolupachatelů ve sféře hnutí Rodina v roce 1969, kdy byla brutálním způsobem zabita manželka režiséra Romana Polanského, která byla toho času v osmém měsíci těhotenství, spolu s dalšími čtyřmi lidmi v domě v Beverly Hills.³⁸ (Více viz následující kapitola.)

Na území České republiky mluvíme jako o zásadní o kauze kolem Jana Dietricha Dvorského, který po přečtení fundamentálního textu Abd-ru-shina *Poselství Grálu* nabyt dojmu, že on je vyvoleným Synem Člověka. Změnil si jméno na příznačné Parsifal Imanuel a založil hnutí Imanuelité s polem působnosti na Hořovicku. 30. 6. 1994 byla z komunity odvezena za asistence policie Eva Sadílková. Po tomto aktu následovaly protesty členů z důvodu narušování náboženské svobody. Konflikt byl značně zmedializovaný, protože vystoupili svědci

³⁷ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 17.

³⁸ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 49.

ze strany bývalých členů hnutí, kteří vypovídali o finančních částkách, které hnutí věnovali, a o pozdějším vyloučení jich samotných z hnutí. A také z důvodu spojitosti případu s herečkou Milenou Dvorskou, jejíž dcera žije se zakladatelem hnutí.³⁹

Na popud těchto a mnohých dalších kauz vzniká antikultovní hnutí, které se snaží dokázat negativní vlivy NNH a také přesvědčit zbytek společnosti o nebezpečích, která dané hnutí skýtá. Mezi první odborníky se řadí David G. Bromley a Anson Shupe, kteří k problematice přistupují skrze dva základní proudy antikultovních hnutí.⁴⁰ Prvním přístupem je postoj *náboženský*, který viní NNH z propojení s negativním vlivem Satana. Druhým přístupem autor míní pojetí *sekulárně-racionální*, které se zabývá především průkazností negativního mentálního vlivu na psychiku jedince v rámci NNH.⁴¹

Nemalou zásluhu na vzniku antikultovního hnutí má Ted Patrick, jeden z prvních bojovníků proti kultovním hnutím a zakladatel deprogramování (viz samostatná kapitola). Následně pak vznik a působení velkých organizací např. *American Family Foundation*, *Citizens Freedom Foundation*. U nás dochází k cestě revolty a dokazování nebezpečných vlivů sekt především skrze hnutí *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů*. V opozici této organizaci stojí *Společnost za náboženskou svobodu*.⁴²

3.1 Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů v ČR

Tato společnost je registrována jako občanské sdružení již od roku 1993 pod záštitou Ministerstva vnitra a má méně než dvacet členů. Členové většinou pracují na akademické půdě a studium sekt potřebují ke své práci. Skupina dobrovolných členů vznikala v devadesátých letech hlavně z důvodu neinformovanosti české

³⁹ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 17-18.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 18.

⁴¹ *Tamtéž*

⁴² Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 18.

společnosti se záměrem tento nedostatek napravit. Snaží se tedy publikovat odborné studie a literaturu a pozvednout tak informovanost společnost. Kromě literatury pořádá organizace semináře a nabízí možnost poradenské služby, kde členové (např: PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.; Ing. Aleš Opatrný, Th.D.; MUDr. et Mgr. Prokop Remeš; Doc. ThDr. Ivan O. Štampach; Mgr. Zuzana Škodová) poskytují informace na základě akademického studia.⁴³

3.2 Argumentace a činnost antikultovních hnutí

Hlavním konfliktem, který řeší antikultovní hnutí, je údajná snaha NNH o rozvrácení integrity jedince. Tato násilná změna nastává již při procesu konverze (ve formě brainwashingu aj.) a má za důsledek odtržení individua od normálního způsobu života, ovlivnění jeho mysli a přetvoření si jí k obrazu svému. Antikultovní hnutí zkoumají a popisují rozvracečské tendence hnutí z hlediska historie a samotných postupů, které údajně nutí jedince přijmout teorie hnutí. Dále pak označují antisociální skupiny, jejichž hlavní náplní je právě odvrácení člověka od tradičních hodnot a etablovaných morálních zákonů společnosti. Upozorňují na tato nebezpečí pro společnost a navrhují formy nezbytného léčebného procesu. Léčba tkví v proceduře přesunu od víry v hnutí k víře v Boha (především z pohledu náboženské tendence, viz výše) nebo v doložení důkazů o manipulaci. Jedinec je následně odprogramován a přijímá základní společenské normy a hodnoty, přičemž již není „pod vlivem sekty.“⁴⁴

Často diskutovaná metoda konverze přináší ve studiích psychologů M. T. Singerové a R. Ofshe nové závěry v rámci procesu sociálního učení jedince. Jedinec je totiž během konverze konfrontován s jinými hodnotami procesu učení a jsou mu násilně vtiskovány odlišné vzorce a normy. Reforma myšlení se ovšem liší

⁴³ *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online]. 1. prosince 2006 [cit. 2011-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=onas>>.

⁴⁴ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 20.

od procesu sociálního učení v několika bodech: při konverzi získává hlavní činitel tohoto procesu (již legitimizovaný člen NNH provádějící reformu myšlení) kontrolu nad časem a obsahem myšlení jedince. Dále pak vytváří systematické působení v podobě pocitu bezmocnosti a neustálého vyvíjení tlaku na osobnost jedince (např. Scientologové a jejich dotazníky, testy osobnosti, ze kterých vyplyne naprosto negativní výsledek, že „všechno v našem životě je špatně.“). Vytvoření pocitu neschopnosti a bezmoci má za následek možnost hnutí přijít a nabídnout pomocnou ruku v podobě jasně daného systému prozření v jednotlivých krocích. Tak jako v přirozeném procesu učení nakládáme se systémem odměn a trestů, tak hnutí pracují s vlastním hodnotícím systémem, který však funguje pod záštitou ideologie a zásadních myšlenek charismatického vedení skupiny. Systém fungování, jenž je jedinci vštěpován, je uzavřený a fungující v rámci společenství, kde je jakýkoli kontakt s okolím nežádoucí a zakázaný. Hlavním procesem v přijímání nových idejí je oproštění se od minulosti a zřetření vazeb s okolím.⁴⁵

Vedle konverze a podobných technik k získávání nových členů kritizují antikultovní hnutí také proces mentálního programování, který se podle P. Remeše stává základní technikou nově vznikajících kultů, které jsou jako „*informační virózy, které narušují individuální identitu člověka.*“⁴⁶ Myšlení jedince je tak nahrazeno jakýmsi *pseudomyšlením*, které nahrazuje původní stav mysli. Kromě změny myšlení vyvstává i *pseudocit*, který je definován jako přemíra strachu a lásky v první fázi přijetí nového hnutí. Pro tento pojem je typické tzv. *love bombing* (viz výše). Přemíra citů a zahrnování jednotlivce láskou či sdílení pocitů a empatie patří mezi základní znaky.

Pseudovůle kontroluje svobodné rozhodování jedince a nedovoluje mu se rozvíjet. Po popření vlastní identity je jedinci vštěpován konkrétní program hnutí. K prosazení tohoto programu je podle Remeše využívána technika hypnózy.

⁴⁵ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 23.

⁴⁶ Remeš, P. Mentální programování jako průvodní jev nového sektářství. *Religio* 1, 1994, s. 26 v Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 24.

Důsledkem tohoto stavu je pak fakt, že jedinec nejedná sám za sebe. Je otevřen novým myšlenkám, je také snáze ovlivnitelný, a tak přejímá doktríny a myšlenky hnutí.⁴⁷

Vedle sekulárně-racionálního přístupu, tzn. zkoumání psychických vlivů na jedince v rámci hnutí, se mnoho autorů přiklání také k teorii náboženského přístupu. Tento přístup zkoumá NNH hlavně z pohledu tabuizovaných témat v rámci tradičního náboženství a řeší problém Satana jako prostředníka mezi zlým a dobrým světem. A tak náboženské instituce přisuzují těmto praktikám vliv zlé síly. Konflikt vyplývá ze způsobu rituálního zneužívání. Jedinec je podrobován opětovným popřením svobodné vůle. Konkrétně je vystavován neblahým podmínkám pro život a mnohdy i brutálnímu týrání odpíráním základních fyzických potřeb. Je tedy nucen žít v hladu, žízni, izolaci, jsou mu podávány omamné látky, dochází k sexuálnímu zneužívání apod. Oklestěn je také proces kognitivní, kdy je jedinec dezinformován a nejsou mu poskytnuty dostatečné informace. Často opouští vlastní rodinu, jež mu je představována jako strůjce všech problémů.⁴⁸

Pokud tedy shrneme hlavní body programu antikultovních hnutí, záleží, z jakého pohledu chceme tento problém posuzovat. Z hlediska psychiky jedince je hlavním trnem v oku proces manipulace se členy, a to v rámci konverze. Sekulární části světa zase vadí její praktiky, jež jsou připisovány Satanovi, který jako protiklad dobra není akceptován. Kontrakultura tedy posuzuje sekty negativně, a to především z důvodu manipulace s vědomím jednotlivce a praktikami, které jsou založeny na falešných procesech.

Činnost antikultovních hnutí ovšem také vyvolává konflikt, a to hlavně svým vlastním způsobem odprogramování člena hnutí. Pokud je NNH nařčeno z praktik *brainwashingu*, mohou teorie deprogramování na jedince taktéž působit jako manipulativní a závazné. Některé výpovědi svědků, kteří nedobrovolně podstoupili

⁴⁷ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 24.

⁴⁸ *Ibid.*, s. 25.

proces deprogramování, popisují násilné zacházení. (Viz následující kapitoly „Deprogramování jako záchrana“ a „Neúspěšné pokusy deprogramování“.)

3.3 Deprogramování jako záchrana

Vedle boje proti manipulaci ze strany sekt existuje také terapie v podobě snahy o deprogramování. Jedince lze podle zastánců této teorie deprogramovat, pokud je postižení duševní. Mentální zdraví jedince je jednoznačně porušeno dlouhodobou manipulací, která se může projevit psychosomatickými obtížemi (alergie, kožní choroba apod.).⁴⁹ Hlavním průkopníkem metody deprogramování se stal Ted Patrick, který byl za své praktiky dokonce uvězněn. Od roku 1971 údajně zachránil přes dva a půl tisíce lidí. Metoda je ovšem natolik neobvyklá, že společnost diskutuje nejčastěji její vhodnost, jak morální, tak legitimní. A následně vzniká konflikt mezi aktéry deprogramování a jejich odpůrci. Postup metody se často stává trestným činem, jelikož jedinec musí být „unesen“ a odvezen na odlehlé místo. Nelze s vůdci hnutí uzavřít jakoukoli dohodu, a pokud je člověk zmanipulován, s deprogramátory by dobrovolně neodešel. Na vzdáleném místě je jedinec hlídán a je mu zprostředkován kontakt s jeho blízkými (s nimiž mu byl odepřen kontakt v rámci přijetí zákonů hnutí) a s dalšími většinou již bývalými členy. Ti s ním vedou diskuze a zprostředkovávají mu formou dialogu a monologu informace. Je nutné mít příslušníka hnutí neustále pod dohledem, jelikož jsou zaznamenány případy útěků nebo pokusy o sebevraždu. Doba normalizování stavu jedince trvá několik dní až měsíců. Jedinci však bývá ponechána možnost k navrácení se k ideologii hnutí.

Taktiky k přesvědčení členů hnutí k návratu do reality jsou založeny na sociální komunikaci. Základem je řeč těla, kdy se deprogramátor snaží napodobit pohyby a gesta jedince a přizpůsobuje tak svůj tělesný projev. Jeho řeč by měla být klidná, uvolněná a nenásilná. Průvodce procesem se následně snaží vytvořit

⁴⁹ Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 27-28.

tzv. „model integrity“, kdy zaujímá roli prostředníka jednotlivých fází v životě konvertity. První model se týká života před vstupem do hnutí. Následuje konfrontace se samotnou podobou života v prostředí kultu. Ve třetí fázi je potom jedinci otevřen pohled na vlastní „já“. Hlavním cílem metody je přimět člena hnutí k pohledu na skutečnost z různých perspektiv. Důležitou roli také hraje nepřímá manipulace, při níž jsou jedinci podávány negativní informace o hnutí, ze kterých mimo jiné vyplývá poznatek o psychické manipulaci. Vše podporuje diskuze o šťastné budoucnosti a jasné příklady typického zmanipulování mysli kultem.⁵⁰

Z pojmenování základních termínů deprogramování vyplývá, že metoda by měla být nenásilná, založená na empatii a soustředící se hlavně na osobu a správnou integritu jedince. Tento pohled na skutečnost zastává většina antikultovních hnutí, která proces odprogramování provozují. V následující kapitole ovšem porovnáme tuto tezi s případy, které byly neúspěšné.

3.4 Neúspěšné pokusy deprogramování

Procesy deprogramování mohou tedy být i nezdařené. Bolest a utrpení v jedincích zůstávají a odmítají se tzv. vrátit zpět ke svým rodinám a přijmout skutečnost, že byli negativně ovlivněni. Barkerová ve své studii⁵¹ uvádí čtyři případy špatných konců deprogramování. Jedním z nich je případ dvaatřicetileté Francouzky, která byla členkou hnutí po dobu devíti let. Pracovala jako sekretářka v Londýně a plánovala svatbu se svým snoubencem v rodném městě svých rodičů 11. července 1981. Po příjezdu do Francie byla odvedena dvěma svými bratry a švagrem do domu, kde se měl konat obřad. Brzy zjistila, že lidé, kteří na ní v domě čekali, jsou deprogramátoři. Později vypovídala o svém držení po dobu dvanácti dnů. Okna pokoje byla zakrytá a dveře neustále otevřené. Ani na toaletě neměla soukromí, jelikož byla pod neustálým dohledem. Celý dům byl hlídán po celou dobu jejího

⁵⁰ *Ibid.*, s. 28-29.

⁵¹ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 157-159.

držení. Popsala, jak byla vystavena fyzickému násilí, když jí brali její prsteny, jeden se znakem hnutí a její zasnubní. Deprogramátor ji násilně prsteny sebral, zatímco žena, která mu pomáhala, se prý cynicky smála. Protože na ni byl vyvíjen obrovský tlak v podobě odpírání jídla a spánku, začala být fyzicky i psychicky deprimovaná. Po dvanácti dnech byla odvezena do Španělska. Po cestě dokázala vhodit dopis pro snoubence do jiného auta, což zjistil deprogramátor ve chvíli, kdy se její snoubenec začal obávat a dotazovat. To samozřejmě deprogramátora rozčílilo a nátlak na její psychiku se stupňoval. Dokonce vyhrožovali jejímu snoubenci smrtí. Po této události byla žena vystavena sexuálnímu nátlaku, když ji deprogramátor neočekávaně překvapil nahou. Opakovaně byla bita. V Paříži ji nutili k sepsání článku a k výpovědím proti její církvi. Na konci srpna byla předána rodičům, kteří si nebyli jisti jejím deprogramováním, a poslali ji zpátky do Paříže. Po dalších pokusech o vydírání se žena rozhodla se svým snoubencem utéct. Přiznává, že jediná věc, které se jim podařilo docílit, byl její pocit viny a doživotního strachu. Po dobu jednoho měsíce se nebyla schopna vrátit do práce a začala navštěvovat psychiatra. Svoji rodinu žalovat nechtěla, protože byla přesvědčena, že jednali s dobrým úmyslem. (Celý program stál šest tisíc amerických dolarů a způsobil ještě větší odloučení od její rodiny).

Výpověď této ženy může dokazovat násilné praktiky deprogramování, nicméně je třeba zdůraznit, že je ovlivněná vlastním psychickým stavem. Na druhou stranu se někdy může stát, že ač není použito násilí, jedinec nedokáže opustit prostředí hnutí, neboť je s ním silně spjat. Po neúspěšném pokusu o převrácení víry se často jedinci vrací ke svým hnutím a mnohdy se ještě silněji distancují od svých rodin, jako tomu bylo ve výše popsaném případě.

Lze tedy říci, že praktiky, které využívají antikultovní hnutí, se dají mnohdy srovnat s praktikami, které používají NNH ke získání svých členů. Působení na jedince z hlediska kontroly prostředí a také jeho mysli se dá najít u obou protichůdných procesů. Přistoupení k procesu deprogramace je zoufalou snahou

rodiny jedince, která chce svého blízkého získat zpět. Počítajíce *vymýváním mozku* (což však nebylo prokazatelně doloženo), snaží se antikultisté „vymýtit“ špatné myšlenky, jež byly členům vnuknuty při procesu konverze k danému hnutí. V podstatě zastávají funkci opačných vymývačů, když se snaží podobným způsobem dostat z jedince to, co tam bylo nedávno podle jejich teorie vloženo někým jiným. Z jejich snah opět vyplyne konflikt mezi zastánci teorie deprogramování a jejich odpůrci (v rámci NNH a mezi členy, u nichž se odprogramování nepodařilo).

4 Důvody napětí v rámci NNH

Nová náboženská hnutí vznikají jako formy protestu v období různých časových úseků. Ovlivnění historickými událostmi se proti proudu času setkáváme se vznikem těchto hnutí právě při důležitých meznících doby (proces industrializace, poválečné období rekonstrukce, baby boomy, apod.). Hnutí také kromě správného načasování sázejí na nové myšlenky a postoje, které jsou opětovně formovány. Společnost je přehlčena idejemi, které nesplňují nároky jejích členů, a proto mnohé skupiny tradiční hodnoty reformují a přetvářejí si je k obrazu svému nebo nechají vzniknout ideje úplně nové. (Např. podle indické duchovní tradice se samotná duše osvobodí po mnoha letech úsilí a tato ctnost se podaří pouze členům nejvyšší společenské vrstvy, kněžským bráhmanům. Prostý člověk podle této filozofie nemůže očistit duši dosáhnout. Duchovní učitelka z Indie jménem Nirmala Salvé – Šrívastavová přichází ovšem s jinou ideou, týkající se tohoto problému. Vysoce postavené náboženské privilegium a duchovní zážitek může člověk zakusit i po jediném večeru, a to v případě, že se oddá božské Matce.⁵²)

Nastolením těchto nových doktrín často posiluje „obrozenecký akt“ ve smyslu lákadla na nové potenciální členy. Vlastní praktiky hnutí a jejich „vzpoura“ proti tradicionalismu ovšem způsobuje řadu konfliktů v samotné většinové společnosti. Míra takového pnutí závisí na snaze hnutí vštěpovat svoje názory a ovlivňovat tak zbytek společnosti, či na tom, jak hlasitě se hnutí snaží prosadit. V neposlední řadě také na tom, jakých oblastí se nové interpretace týkají (větší pnutí samozřejmě vznikne při diskuzi o tabuizovaných tématech nebo o tématech, jež se týkají zbytku sekulární i profánní společnosti). Ze strany samotné společnosti potom záleží na míře tolerance nových náboženských idejí, či na míře společenské xenofobie, týkající se v mnohých případech změny životního stylu jedince. Logicky totiž musí (či z vlastní vůle potřebuje) nový člen hnutí změnit

⁵² Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 27.

životní styl. Obměna, kterou přináší nové náboženské ideologie, je patrná například v případě vzrůstajícího konfliktu ve vztahu k hnutí Haré Kršna na počátku devadesátých let minulého století.⁵³ Velkým problémem byla pro většinovou společnost patrná manipulace se členy hnutí prostřednictvím odříkávání manter a právě odlišný životní styl. O deset let později se u nás začíná rozvíjet hnutí Buddhismus Diamantové cesty, jehož praktiky se mohou zdát mnohem kontroverznější než odříkávání manter. Samotná askeze staví jedince do pozice odpůrce takřka všeho, což v porovnání s meditací za zvuku manter může působit téměř směšně. Buddhismus byl ovšem přijat pozitivně. Snad za to může všeobecná úcta k Dalajlamovi, jenž je spjat zejména s tibetským buddhismem, či širší povědomí o samotném hnutí, jehož stoupenci jsou mnohdy známé osobnosti.

Míra konfliktu tedy záleží především na většinové společnosti a její ochotě akceptovat odlišnosti. Informovanost může pomoci potlačit pochybnosti a obecné povědomí spolu se zkušenostmi a postoji členů společnosti zase zakrýt nedostatky hnutí. Jednoduše řečeno, pokud si většina lidí myslí, že hnutí je akceptovatelné, společnost toho hnutí přijme a míra konfliktu se tím pádem zmenšuje.

4.1 Napětí v rámci společnosti - jazyk

Jedním z hlavních spouštěčů konfliktu je především jazyk, který je v mnoha případech používán nevhodně. Připisování pejorativního významu slovu sekta je často počátkem vznikajícího konfliktu. Člověk nemusí dále svůj postoj vysvětlovat, jelikož tato nálepka jasně definuje diskvalifikovanou skupinu, která je pro zbytek společnosti naprosto nepřijatelná. Slovo sekta může být však užito i v rámci sekulárního zařízení, které tak jasně definuje odklon od tradiční víry a hodnot. U nás je sektou nazýváno hned několik hnutí. Patrně nejzajímavějším spolkem je Náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Konflikt vzniká hned v několika

⁵³ Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 31-32.

rovinách. Z hlediska teologie v tom, že odmítají Boha v jeho Trojjedinosti. Z pohledu většinové společnosti pak konflikt vzniká odmítáním transfúze krve a neslavením fundamentálních náboženských svátků, jako jsou Vánoce.⁵⁴ (Tyto skutečnosti, zmíněné ve Vojtíškově polemice jsou nepochybně často spojovány s hnutím Svědkové Jehovovi. Ohledně odmítání transfúze krve, existují i skupiny v rámci samotného hnutí, které se snaží tento přístup změnit a bojují za povolení transfúzí. Navíc hnutí odmítá pouze červené krvinky.)

Kromě sekty existuje spousta dalších pojmů českého názvosloví, které podporují pnutí v rámci NNH a společnosti. Zajímavý výraz z této skupiny je např. „systemité“, jenž slouží k označení zastánců zlého systému v naší společnosti. Má původ v hnutí Boží děti, jež tento pojem používalo ke konci minulého století pro označení sociálních rolí naší společnosti (učitelé, politici, zástupci soudních orgánů, policejní složky, apod.). Podobných pojmů bylo vytvořeno spolu s procesem tvorby NNH nesčetně. Mezi nejzajímavější patří „materialista“ nebo „hmotař“ v rámci hinduistické tradice, „masojedlík“ či důrazněji „masožrout“ pro protiklady vegetariánům.⁵⁵

4.2 Roviny konfliktu

4.2.1 Rodina

Základní rovinou konfliktu je bezpochyby rodina a nejbližší okolí konvertity. Nová náboženská hnutí slouží jako prostředník nabízející nespokojenému jedinci možnost útěku a následné odloučení, s čímž ovšem nesympatizuje zbytek zainteresované rodiny. Konvertující člen se však svým odchodem od rodiny k hnutí může zbavit neustálého pocitu vnitřního napětí, jenž s přijetím nových idejí náhle odpadá a ztrácí se. Jedinec pocítuje hlavně nedostatečné závěry v oblasti hledání smyslu života

⁵⁴ Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 33-34.

⁵⁵ *Ibid.*, s. 32.

a neschopnost zbytku světa odpovědět na jeho existencionální otázky. Filozofie nového hnutí přináší na tyto otázky jistou odpověď. NNH tak náhle přebírá roli socializačního orgánu rodiny a stává se tak primárním zdrojem socializace. Vše může začít interakcí s novými lidmi v rámci nějakého kurzu. Postupně člověk spatřuje smysl svého života v navštěvování dalších organizací a kurzů a čím dál méně času tráví doma s rodinou. Začíná se také uzavírat do sebe a se zbytkem rodiny přestává komunikovat. Nakonec může jedinec přesvědčit i zbytek (nebo alespoň část) rodiny o vhodnosti společné aktivity, pokud je nabídka odmítnuta, jedinec na rodinu zanevře úplně. Konečně dochází k rozpadu rodiny a jedinec se stává členem nové komunity.⁵⁶

Jedním z neobávanějších problémů, které se mohou objevit po přijetí nové víry, je možnost, že člověk pomalu ale jistě začne ztrácet pojem o svém konání. Častým argumentem rodiny je strach o jedince, který se snaží utéct realitě ve smyslu uzavření se od ní v prostředí hnutí. Mnohdy rodina přirovnává své konvertující členy k robotům, jež jsou natolik otupělí, že nedokážou rozeznat, co je správně, a co není. Často se také v rámci svého útěku ocitají ve stavu, který Barkerová definuje jako syndrom Petra Pana ("Peter Pan" syndrome).⁵⁷ Zdá se, jakoby jedinec měl potřebu vrátit se do svého dětství, v němž mu milující rodiče říkali, jak se má chovat. Rodiče mají poslední slovo a rozhodují ve všech záležitostech. Tito členové hnutí jsou velmi entuziastičtí ve svém konání, ovšem nemají žádnou zodpovědnost. Jsou jednoduše bezelstně šťastní a nemají obavy ze zítřků. Často také věří, že žádný zítřek (nebo snad další rok) nepříjde. Očekávají konec světa a těší se na svou vzrušující budoucnost v dalším životě.

⁵⁶ *Ibid.*, s. 35-38.

⁵⁷ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 85.

4.2.2 Média

Ke konfliktu mezi NNH a společností notně přispívají také média. Často se tím pádem rozpor přenáší z jednoho hnutí na druhé, pokud média (a následně také společnost) přisoudí skupině označení „sekta“ nebo ho podpoří stigmatizující domněnkou. Vlnu diskuzí rozproudila také metoda *vymývání mozku* a případ Patty Hearstové.⁵⁸ (Viz kapitola „Modely konverze“).

Samotné mediální kauzy a z nich vyplývající míra napětí jsou diskutovány v následující kapitole.

V 70. až 90. letech konflikt proniká do vyšších sfér a na popud náboženských hnutí vznikají organizace, které rozpoutávají tzv. *sektářské války* (cult wars) a spolupracují na rovině polemiky, tudíž zda jednotlivá hnutí opravdu ovlivňují své jedince, kteří na základě toho podléhají nebezpečným vlivům.⁵⁹ Těmito organizacemi jsou právě již zmíněná antikultovní hnutí a proti nim bojující ochránci sekt.

4.2.3 Legislativa

Další rovina konfliktu se odehrává na půdě legislativy, kdy se společnost snaží zamezit konání hnutí nějakým zákonem či vyhláškou. V České republice existuje Zákon č. 3/2002 Sb. „o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností“ ze dne 27. 11. 2001.⁶⁰ V § 5 vymezuje podmínky vzniku a pole působnosti NNH. Vznikat na území ČR nesmí církve nebo náboženská společnost, *„která svými praktikami ohrožuje nebo omezuje svobodu jedince, ohrožuje demokratické základy státu, je v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, rozněcuje nenávist nebo podporuje násilí a porušování právních předpisů, omezuje osobní svobodu na základě psychického a fyzického nátlaku nebo je utajována*

⁵⁸ Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 39-40.

⁵⁹ Vojtíšek, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, Praha : Beta Books, 2007, s. 45.

⁶⁰ *Portal.gov.cz* [online]. 2003-2011 [cit. 2011-03-28]. Portál veřejné správy ČR. Dostupné z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=3%2F2002&number2=&name=&text=>>.

v rámci celku, pokud je součástí nějaké větší instituce, se sídlem mimo ČR“.⁶¹

Otázkou ovšem zůstává, nakolik budou hnutí ochotná registrovat svoji činnost a jestli je tento paragraf odradí.

4.3 Napětí v rámci samotného hnutí

V rámci hnutí může taktéž dojít ke konfliktu, a to především ve vztahu člen – vůdce (skupina). Hnutí se často snaží zamezit kontaktu s okolím a izolovat tak jedince od reality. Pokud je jedinec odříznut od zdroje informací, přijímá informace, které mu mohou být podávány ovlivněné a nesprávné. Čím více je skupina izolována od zbytku společnosti, tím více klade otázek, které se nezamlouvají vůdci celku. Vůdci nebo jejich pověřením zástupci zastávají role dozorců a dávají pozor na „zbytečné otázky“. V rámci této problematiky je například ve hnutí Rodina zakázána otázka „Proč?“.⁶² Dozorci vyvíjejí tlak na nespokojené a tázavé členy a vštěpují jim doktríny hnutí včetně autority jejich vůdce. Vedoucí skupin předkládají odpovědi na otázky jako dané a neměnné a mnohdy se odvolávají na tzv. „boží zjevení“. (To znamená, že autoritou a vedením skupiny pověřil leadera sám všemocný Bůh, či jiná uctívaná autorita). Problém nastává v situaci, kdy se jedinec začne zabírat otázkou autority samotného vůdce. Pokud jsme my všichni podřízeni jemu, komu je tedy podřízen on? Konflikt se řeší vyloučením člena nebo nátlakem na jeho osobnost, která se buď podřídí, nebo ne. Barkerová uvádí, že pro některé členy je později velice těžké oprostít se od idejí autority vůdce. Zmanipulovaná realita je natolik vštípená, že jedinec nemá šanci pochopit, co je správné a co není (viz případ bývalého člena hnutí, jehož vůdce se považoval za Ježíše Krista a jeho následovníci mu slepě věřili. Tento svědek uvádí, že si taktéž myslel, že věří

⁶¹ *Tamtéž*

⁶² Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 81.

ve Spasitele, a posléze nebyl schopen kriticky posoudit realitu a vymanit se z přeludu).⁶³

Není od věci na tomto místě zmínit právě úlohu charismatického vůdce skupiny. Postava vůdce je jedním z nejdůležitějších stavebních kamenů celého hnutí. Vůdce a mnohdy zakladatel celého uskupení je člověk, kterého celá skupina následuje a poslouchá bez jakýchkoli otázek či podezírání. Sociologové přicházejí ovšem s prohloubením daného problému. *Koncept charismatu*⁶⁴, jak ho odborníci definují, spočívá v naprosté oddanosti členů osobě vůdce, mimo jiné z důvodu jeho specifické složky moci. Jedinci, který má pravomoc stát se vůdčím, byla totiž dána výjimečná (patrně božská) duchovní kvalita, kterou strhává své okolí. V důsledku této síly je mu okolí ochotno přiznat autoritu a následovat ho. Toto prozření pak vysvětluje neuchopitelné závazky členů vůči skupině. Vůdce je totiž akceptován naprosto ve všem (bydlení, práce, majetek, vztahy, partneři, sex...). Spíše než charismatický je ovšem vůdce charismatizovaný. Vše pracuje na principu vlny. Jeden člen hnutí uvěří kvalitám vůdce a okamžitě je tento názor předáván na další jedince. Člověk je totiž lehce ovladatelný a pod tlakem skupiny je schopen přijmout v podstatě jakoukoli tezi.

⁶³ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 83.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 13.

5 Konkrétní případy „patologických jevů“ v rámci NNH

Naproti tomu, že teorie *brainwashingu* byla již dříve vyvrácena, z pohledu historie je známo několik případů, které prokazují patologické prvky. Těmto jednotlivým hnutím a jejich případy se věnuji v následující kapitole.

Samotný pojem patologie skýtá jakousi *odlišnost* či *nenormálnost* ve vztahu společnosti k NNH. Tyto rozdíly se potom vztahují k nazírání společnosti na danou problematiku. Pokud společnost (sakrační i profánní) něco považuje za konvenční a správné avšak z hlediska NNH spatřuje prvky abnormality, mluvíme o patologii tohoto chování.

5.1 (Sebe)vražda v rámci samotných hnutí

Je složité říci, zda si členové některých NNH vzali život z vlastního přesvědčení či byli v rámci hnutí donuceni. Proto užívám v titulku kapitoly výraz (sebe)vražda, jelikož existuje v našich dějinách několik případů, kdy si nemůžeme být stoprocentně jisti, že došlo k sebevraždě. U většiny událostí se totiž setkáme s oběťmi, kterým bylo při aktu smrti nějakým způsobem asistováno. Mnohdy se zjistilo, že ač akt hnutí vypadal jako sebevražedný, došlo k vraždě. Během dějin se některá NNH dostala právě do konfliktu kvůli tomuto podezření. Je známo mnoho případů, jež jsou dávány za vinu hnutí, které mělo přivést jedince ke spáchání sebevraždy, popřípadě jistému zástupci, který k činu napomohl vlastní rukou.

Sebevražedné akty jsou výsadou kultů, jež polemický diskurs nazývá *destruktivními* nebo také *sektami*.⁶⁵ Tyto kulty instinktivně rozkládají psychiku jedince a jsou známé v rámci ničení lidských vztahů apod. Jejich záměry jsou

⁶⁵ Štampach, I. Co je co. *Dingir* [online]. 1998, 1/1998, [cit. 2011-04-6]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html>.

náboženské, proto do nich nespádají teroristické organizace, jež jednají v rámci politických konfliktů.

5.1.1 Svatyně lidu

Asi nejtragičtější událostí je ta z roku 1978, kdy v Guyaně, v Jonestownu, spáchalo několik stovek členů hnutí Svatyně lidu masovou sebevraždu. Organizace byla původně stvořena s cílem misijní činnosti pro nemocné, lidi bez domova popřípadě bez práce. Kolem roku 1975, kdy byl otištěn článek v magazínu *New West* vypovídající o nelegálních aktivitách vůdce hnutí Jima Jonese, se skupina přestěhovala do guyanského Jonestownu. Vláda jim zde darovala část džungle o prostoru 4 000 akrů. Stoupenci Jonese začali spolupracovat na zemědělském projektu, přičemž chovali dobytek na obživu a pěstovali rozmanité druhy exotického ovoce a zeleninu na prodej. V pozdních sedmdesátých letech byl Jones neformálně obviněn z předepisování drog a porušování lidských práv. Tim Stoen, právník hnutí, odešel z organizace a založil skupinu *Concerned Relatives*. Členové kolem Stoena popisují Jonestown jako koncentrační tábor, kde byli lidé drženi nedobrovolně. Vše vyvrcholilo návštěvou kongresmana Lea Ryana, který přijel praktiky v Jonestownu zkontrolovat. Zpočátku vše vypadalo v pořádku. 18. listopadu se však šestnáct členů rozhodlo odjet se skupinou kongresmana, což vyvrcholilo konfliktem na letišti, při němž členové Svatyně lidu začali střílet. Byl zabit kongresman Ryan, tři zástupci tisku a jeden člen hnutí, který chtěl odejít. Jedenáct lidí bylo zraněno. Jako důsledek tohoto aktu přistoupil Jones k hromadné sebevraždě. Celkem zahynulo devět set třináct členů společenství, z nichž byla skoro jedna třetina dětí, když vypili na popud svého vůdce Jima Jonese cyankáli otrávenou limonádu. Ten, kdo příkazu svého vůdce neuposlechl, byl zastřelen.⁶⁶

⁶⁶ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2007 [cit. 2011-04-7]. The People's Temple, led by James Warren (Jim) Jones. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_jones.htm>.

Jones samotný akt oznámil jako obřad „bílé noci“, což měla být zkouška oddanosti členů:

Za čtyřicet pět minut prý nastane smrt. Jakmile jeho stoupenci ztichli, řekl: „Vezměte si jed, jako to dělávali ve starověkém Řecku. Je to revoluční čin... Nemáme možnost přežít.“ Téměř nikdo nezaváhal a vypil nápoj, několik zbývajících bylo zastřeleno. V ruce jednoho mrtvého muže byl později nalezen lísteček adresovaný Jonesovi: „Tatínku... děkuji ti za jediný opravdový život, který jsem prožil.“⁶⁷

Okolnosti tohoto aktu jsou však záhadné. Z výpovědí a nahrávek zachránivších se členů je patrné, že někteří jedinci nespáchali sebevraždu. Podle výpovědi vyšetřujícího komisaře méně než dvě stě lidí zemřelo dobrovolně. Některým byla vpíchnuta injekce s jedem, kterou by si sami nebyli schopni aplikovat. Další lidé související s případem tvrdí, že sám vůdce hnutí Jones byl zavražděn.⁶⁸

Na popud této události vznikla řada teorií, a to především ze strany antikultovních a kontrakultovních hnutí. Někteří lidé tvrdí, že v rámci projektu Svatyně lidu existovaly jisté laboratoře pro (nebo v rámci) potřeby CIA, v nichž se měly testovat techniky myšlenkové kontroly. Teorie ovšem nebyla podložena žádnými důkazy. Další teorie tvrdí, že hnutí úzce spolupracovalo s komunisty a jednalo o případném přestěhování do SSSR. Mnoho dalších zastánců antikultovních hnutí vypovídá, že masová sebevražda byla provedena pod nátlakem myšlenkové kontroly, což ovšem nemůže být přijato, jelikož některé oběti byly zastřeleny. Tím pádem nemůžeme hovořit o myšlenkové kontrole jedince (alespoň ne o kompletní), pokud existovali lidé, kteří nechtěli zemřít. Naproti tomu existují

⁶⁷ Remeš, P. Mysleli jinak. *Dingir* [online]. 1998, 4/1998, [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/clanky/D1998_4_04.html>.

⁶⁸ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 54

i názory odborníků, kteří proklamují, že masové neštěstí bylo vyvrcholením samotného pronásledování skupiny antikultovními hnutí.⁶⁹

Je ovšem otázkou, nakolik bylo patologické chování vůdce Jonese způsobeno jeho vlastním duševním stavem a užíváním drog. Mnoho odborníků soudí, že Jones byl paranoidní a tato skutečnost ho nekale ovlivnila v jeho jednání.⁷⁰ Proč ho ale následovala většina vlastních stoupenců? Pokud byli opravdu ovlivněni myšlenkovou kontrolou, proč nápoj neužili všichni? Několik lidí dokonce uprchlo do džungle a přežilo. Dalším faktorem, který mohl zapříčinit tento hrůzný čin, je fakt, že komunita byla v podstatě uzavřena na osamoceném místě, kde musela žít v určité pospolitosti a řádu. Mnozí lidé si v rámci této izolovanosti nemuseli uvědomovat pravý stav věci. Co se týče kontroverzí, které poukazují na pronásledování hnutí ze strany kontrakultury, jsou tyto domněnky neprokázané. Lze tedy říci, že členové Svatyně lidu jednoduše podlehl vlivu svého vůdce a byli ochotní na jeho rozkaz vypít otrávený nápoj.

5.1.2 Řád Chrámu Slunce

Další nejednoznačnou událostí, jež zasáhla celý svět a přispěla ke konfliktu mezi NNH a společnostmi, je bezpochyby případ kolem hnutí Chrámu Slunce. Zakladateli hnutí byli v roce 1984 Luc Jouret a Di Mambro. Druhý jmenovaný přesvědčil potenciální konvertity o svém působení ve 14. století v Řádu Templářů a považoval se za rytíře. Oba zakladatelé zagitovali své stoupence na základě myšlenky, že po smrti se všichni dostanou na planetu poblíž hvězdy Sirius (Polárka), kde začnou nový život. Hlavními sídly tohoto hnutí byli Quebec v Kanadě, Austrálie, Švýcarsko a další. Tato sekta se snažila o následování křesťanství v jistých bodech své víry. Spolu s tradičními otázkami křesťanské víry své myšlení obohatila o filozofii

⁶⁹ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2007 [cit. 2011-04-7]. The People's Temple, led by James Warren (Jim) Jones. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_jones.htm>.

⁷⁰ *Ibid.*

Nového věku, homeopatii a finančnictví. Jouret například považoval sebe za Krista. Měl ovšem toho času problémy se zákonem a byl zadržen pro nelegální držení tlumičů zbraně. Toto hnutí se také řadí mezi stoupence teorií o konci světa. Především zastává teorii o přesunu na nové, lepší místo k životu po samotné smrti jedince. A v neposlední řadě věří, že nejvhodnější cestou, jak se posunout k lepšímu životu, je smrt v ohni. Hromadné sebevraždě předcházel případ z roku 1994, kdy bylo v rámci hnutí usmrceno tříměsíční dítě, jelikož o něm Di Mambro prohlásil, že je antikrist. Dítěti byl vražen do srdce kůl. Je však otázkou, zda zakladateli Jouretovi nevadili rodiče malého Christophera Emanuella, kteří byli toho dne také zabiti. Jouret si totiž jméno Emanuelle „rezervoval“ pro svoji dceru. Navíc Tony Dutiot (otec zavražděného Christophera) veřejně vystoupil proti hnutí a označil Joureta a některé jeho myšlenky za podvrh. Míra paranoie obou ideologů (vůdců hnutí) po tomto aktu značně vzrostla.⁷¹ O několik dní později totiž zasedá Di Mambro se svými dvanácti dalšími stoupenci k takzvané Poslední večeři. Přičemž následují hromadné sebevraždy i vraždy ve Švýcarsku a Quebecu. Patnáct členů hnutí nazývajících se „ti probuzení“ spáchalo sebevraždu požitím jedu, třicet tzv. „nesmrtelných“ bylo usmrceno kulkou nebo uškrčeno a dalších osm „zrádců“ bylo taktéž zabito. Následuje událost z 16. listopadu 1995, kdy zmizelo dalších šestnáct členů hnutí (z toho tři děti), kteří byli posléze nalezeni mrtví ve Francii. Nejméně čtyři z nich podle policie nezemřeli dobrovolně. Dva členové hnutí policista Jean-Pierre Lanchet a architekt Andre Friedli měli podle hlavního vyšetřovatele postřílet ostatní, jejich těla polít benzínem, zastřelit sami sebe a padnout do plamenů. Dalších několik členů zemřelo v den jarní rovnodennosti roku 1997. Dva pubescenti a jeden pár přesvědčili rodiče o tom, že chtějí žít a odešli. Zbytek skupiny podpálí dům

⁷¹ Sloan, J. *The Religious Movements* [online]. 07/24/01 [cit. 2011-04-10]. Order of the Solar Temple. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060828130959/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/solartemp.html>>.

a uhoří v něm. Přeživší jedinci byli nalezeni v domě v sousedství zdrogovaní a dezorientovaní.⁷²

V letech 1995-1997 umírá sedmdesát čtyři členů hnutí Řádu Chrámu Slunce. Často se tak děje kolem určitých mezníků roku, jako je například rovnodennost či slunovrat. Je zde patrná také spojitost s ohněm, skrze nějž se člen může dostat na jinou planetu a začít zde nový život. Opět se setkáváme s otázkou asistované sebevraždy, při níž je několik lidí zabito střelnou zbraní nebo umírá udušením. Míra konfliktu se zvyšuje s počtem odpůrců a kritiků ideologie z řad samotného hnutí.

5.1.3 Nebeská brána

Toto synkretické hnutí, které vzniklo na popud Marshalla Herffa Applewhita a Bonnieho „Ti“ Lu Trusdale Nettlese, ve velké míře následuje některé prvky křesťanství a spojuje je s elementy kultů UFO. Jejich hlavním zdrojem idejí je kniha *Zjevení* a další čtyři evangelia, ze kterých podle nich vyplývá návštěva UFO v budoucnosti. Stoupenci tohoto hnutí mají také specifický přístup k pojetí duše a těla. Podle nich je vlastně hmotné tělo pouze schránka, ve které přebývá naše duše. Applewhite doslova tvrdí, že těla jsou pouze „*dočasné kontejnery pro naše duše... finální akt metamorfózy tkví v odpojení se od tohoto tělesného kontejneru za účelem propuštění naší duše z lidského světa.*“⁷³ UFO a jejich vzdušné flotily fungují jako prostředník mezi obyčejným světem a vyšším světem, často nazývaným jako Království boží. Ovšem na rozdíl od stoupenců teorií o UFO členové hnutí Nebeská brána věří, že pokud naplánují své sebevraždy na správný čas, jejich duše se dostane ze své schránky a postoupí na vyšší úroveň, která se nachází vysoko nad lidským

⁷² Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 2004-APR-17 [cit. 2011-04-7]. The Solar Temple. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_solar.htm>.

⁷³ Volně přeloženo z: Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1997-MAR-25 [cit. 2011-04-11]. Heaven's Gate. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_higher.htm>. (Applewhite said that bodies were only "the temporary containers of the soul...The final act of metamorphosis or separation from the human kingdom is the 'disconnect' or separation from the human physical container or body in order to be released from the human environment.")

světem a chápáním. Toto místo, kam se po přeměně naše duše dostane, se nazývá *Next Level* a vlastní myšlenka byla již před dvěma tisíci lety předána mužskému zástupci „Do“ od jeho ženského protějšku „Ti“. *Do* se nechal přesunout na Zem, kde se údajně inkaroval do těla Ježíše Krista.⁷⁴

Zvláštní je také otázka nahlížení na sexuální aktivitu členů. Stoupenci se mezi sebou oslovují bratře a sestro a také na sebe nahlízejí jako kněží a jeptišky. Nezastávají potřebu pohlavního aktu a zajímavostí také zůstává, že ač to není u nových náboženských hnutí obvyklé, stoupenci Nebeské brány mohou udržovat minimální kontakty se svými rodinami, i když se někteří členové zřekli svých dětí a oddali se raději životu v celibátu. Devět mužů včetně Applewhita si dobrovolně nechali odebrat své pohlavní žlázy. Tímto způsobem je vše podřízeno novému životu, ve kterém se nerozlišuje pohlaví a jedinec tedy nepodléhá pohlavnímu životu.⁷⁵

Samotný sebevražedný akt proběhl ve třech po sobě jdoucích dnech, z nichž první byl s datem 23. března 1997. Ve třech skupinách dobrovolně spáchalo sebevraždu na dvacet jedna žen a osmnáct mužů. Většina z nich byla ve věku kolem čtyřiceti let, ale celkové věkové rozpětí se pohybovalo mezi dvaceti šesti až dvaasedmdesáti lety.⁷⁶

Z těchto tragických aktů nelze přirozeně činit zobecňující závěry o nebezpečnosti NNH, jednoznačně však dokládají, že existují destruktivní kulty, které působí na psychiku jedince a dokážou ho také ovlivnit v jeho konání. Zůstává však otázkou, proč k ničivé zkáze vůbec dojde. Jednotlivá hnutí se dělí na základě úmyslu, kvůli kterému se odhodlaly k činu sebevraždy. V případě Svatyně lidu jde v první řadě o samotnou paranoiou vůdce Jonese, dále pak o strach z úřadů (které by mohly dokázat používání a nelegální výrobu zbraní) a následně vyústění napětí

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.*

ve smrt kongresmana. Tlaky veřejnosti byly podpořeny také ze strany dalších členů, kteří se rozhodli z hnutí odejít.

V případě členů Řádu Chrámu Slunce a Nebeské brány byl účel jejich smrti odlišný. Jejich hlavním motivem sebevraždy byl přechod do jiného světa, na planetu, jež slibuje nový a krásný život. Pro způsob cesty si hnutí vybrala vlastní způsob, například smrt v ohni. V rámci Řádu Chrámu Slunce berme v potaz ještě jistou nenávistnost vůči několika členům, kteří vystupovali proti samotnému hnutí a vyjadřovali veřejně svoji nespokojenost. Akt hromadné sebevraždy a události, které jí předcházely, mohly být snahou o vyřešení situace s nepohodlnými členy hnutí.

5.2 Vražda mimo hnutí (mířená proti společnosti)

5.2.1 Mansonova Rodina

Na počátku analýzy tohoto hnutí nazvané Rodina je potřeba říci, že nemá nic společného s organizací Děti Boží (někdy rovněž Rodina). Na místě je také otázka, zdali se dá Mansonova Rodina považovat za nové náboženské hnutí. Barkerová toto hnutí řadí mezi tzv. destruktivní kulty, přičemž tento pojem konkretizuje v podobě „*paramilitárního mystického kultu*.“⁷⁷ Navíc hnutí zcela jistě vychází z křesťanství nebo ho minimálně bere na vědomí, jelikož se jeho vůdce považuje za Ježíše Krista.

Zmíněným vůdcem hnutí se stal Charles Manson. Charles Manson se narodil v listopadu 1934. Jeho stav je definován velkou touhou ovlivňovat svoje okolí a také mu dominovat, což se mu v podstatě dařilo. Jednu chvíli bylo na jeho ranči poblíž Los Angeles na sto členů. Někteří na něj nahlíží jako na Boha, jiní v něm vidí odlišnou stranu, Satana. On sám se považuje za reinkarnaci Ježíše Krista.⁷⁸

⁷⁷ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 48.

⁷⁸ Celá tato kapitola je zpracována z následujících zdrojů:

- Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2007 [cit. 2011-04-11]. The Family (Charles Manson). Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_charl.htm>.

- Novotný, T. Charles Manson. *Dingir* [online]. 1998, 3/1998, [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_3/index.html>.

Hlavním patologickým jevem je ovšem jeho představa, že pokud zabije několik populárních slavných lidí, stane se pánem světa. Koketoval také s myšlenkou, že pokud se jemu a jeho společenství podaří tyto osobnosti bílé pleti zavraždit, že zločinu budou obviněni černoši. Následně dojde k občanské válce, kterou černoši vyhrají, jenže nebudou schopni vládnout světu, a proto toto privilegium předají bílým v čele s Mansonem a jeho blízkými.

Dne 9. srpna 1969 těsně po půlnoci se skupina čtyř lidí (Charles „Tex“ Watson, Patricia Krenwinkelová, Susan Atkinsová a Linda Kasabianová – ta nikoho nezabije a posléze sloužila jako korunní svědek v případě) vloupala do domu Sharon Tateové (manželka známého režiséra Romana Polanského). Její přátelé Abigail Folgerová, Steven Parent and Voityek Frykowski jsou zastřelení nebo ubodáni. A sama Sharon, která je v osmém měsíci těhotenství, je ubodána, přes mnohočetné prosby, ať vrazi ušetří aspoň její dítě.

Následuje vražda Lena and Rosemary LaBiancových v jejich domě o dva dny později. Jejich těla jsou opět nalezena s patrnými stopami ubodání. Nakonec je zabit i americký herec a kaskadér Donald Shea.

Všichni účastníci včetně Mansona, který nebyl usvědčen z přímého zabití, jsou roku 1971 odsouzeni k trestu smrti. Ten byl však úpravou kalifornských zákonů zmírněn na doživotí. Manson si tento trest odpykává v kalifornské věznici a neustále se pokouší dosáhnout podmíněčného propuštění. Další jednání ho čeká v roce 2012.

Motivy jednání viníků se z počátku zdály být nejasné. Je tu jistá patologie Mansona, který byl velice nesnášenlivý vůči společnosti. Smrt jejích zástupců bral jako jistou pomstu. Jiná teorie se zmiňuje o jeho muzikálním cítění a potřebu realizovat se ve světě zábavního průmyslu, tudíž útok na dům Tateové byl pouze záminkou, jak na sebe upozornit, a jeho výběr byl náhodný. Další možností je akt, kdy skupina chtěla smýt vinu ze svého přítele Bobby Beausoleileho tím, že provedou napodobenou vraždu. V neposlední řadě se Manson odvolává na konec světa, který vyvrcholí rasovými válkami (viz výše). Očekával blížící se konec světa a tvrdil, že

pod pouští je jakási díra, kde celé jeho společenství může bez újmy přežít celou válku, kterou černoši sice vyhrají, ale nebudou schopni vést lidstvo. Tento úkol pak čeká na Mansona a jeho stoupence. Tím, že jeho přívrženci zabili známé osobnosti, rozpoutali tak konflikt ve světě a spustili odpočítávání poslední dnů před zánikem, jelikož černoši sami válku vyvolat nedokázali.

Když byla jedna z žen dotázána, proč tak chladnokrevně zabíjela, odpověděla, že tak byla vychovávána z kreslených filmů, ze seriálů. Život v komunitě byl prý opravdový, bez přetvářek a bez bariér. Na farmě lidé z hnutí žili opravdu nevázaným životem. Od hromadného sexu, odmítání lékařské péče až po přirozený porod, užívání drog. Vůdce Manson byl brán jako osoba, která umožnila mladým lidem seberozvoj. Jeho divokost byla s největší pravděpodobností způsobena jeho vlastním životním příběhem a podmínkami, ve kterých žil. Jeho matka byla jako prostitutka několikrát odsouzena k pobytu ve vězení, a tak Manson žil mezi jejími nápadníky a v prostředí společenského odpadu. Již ve třinácti letech byl odsouzen za krádeže. Když se ve třiceti letech stal hlavní osobou hnutí Rodina, tvrdil, že jsou pro něj hlavním zdrojem inspirace písně tehdejší nejpopulárnější skupiny *The Beatles*.

Hlavní otázkou zůstává, co tedy vedlo následovníky Mansona k tak hrůznému činu, po němž si beze slova dali sprchu a najedli se z ledničky oběti. Barkerová ve své studii tvrdí, že jde o jasný vliv charismatického vůdce.⁷⁹ Manson, pověstný svou nespoutaností, jeho vlastní osobnost a autoritářské sklony dokázaly popudit jeho přívržence k aktu vraždy. Navíc vyrůstal v patologickém prostředí. Tyto faktory mohly být prvotní příčinou jeho konání. (A následně také činů jeho stoupenců).

5.2.2 Davidiáni (druhá strana mince...)

Hnutí známé jako Davidovská větev vychází z jiného nového náboženského hnutí, a to z Adventistů sedmého dne. Ti věří v opětovný příchod Krista na Zemi a zároveň

⁷⁹ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 49.

oslavují sobotu jako posvátný den božského stvoření světa. Pozdější lídr hnutí Davidiánů Vernon Howell se do skupiny dostal v roce 1981 jako údržbář. O tři roky později si vzal dceru prominentního člena Rachel Jonesovou, které v té době bylo čtrnáct let. V devadesátých letech si pak změnil jméno na David Koresh a s očekáváním předpovídal poslední bitvu u Armageddonu, která je popisována v Bibli.⁸⁰

Osudná tragédie spojovaná s tímto hnutím se odehrála na jaře roku 1993 na nedaleko vzdáleném kopci *Mt. Carmel* od texaského města Waco mezi stoupenci Davida Koreshe a organizací nazvanou ATF (*United States Bureau of Alcohol, Tobacco, and Firearms*).⁸¹ Koresh byl totiž touto organizací podezírán z nezákonného zacházení se zbraněmi. Kromě toho čelil také podezření ze zneužívání dětí (sám měl děti s osmnácti ženami). Sedmdesát šest ozbrojených pracovníků ATF vniklo 23. března 1993 do komunity a předložilo povolení k prohlídce. Následovala přestřelka (ovšem není jasné, kdo vystřelil první). Co však jisté je, jsou počty obětí. Na straně hnutí zahynulo šest členů (Koresh byl poraněn), z organizace ATF zemřeli čtyři a celkem pětadvacet lidí bylo zraněno. Nicméně ATF se stáhla a začaly zasahovat složky FBI. Obléhání trvalo padesát jeden den. Odborníci posuzující tento případ se rozdělili na dva tábory. Jednu část zastupovali akademici z řad znalců destruktivních kultů, kteří upozorňovali na zvýšené riziko inklinace k hromadné sebevraždě. Na druhé straně stáli odborníci z řad psychologů, kteří tvrdili, že riziko sebevraždy je malé. FBI poslechla druhou stranu, a tak 19. dubna 1993 v šest hodin ráno byly do tábora vhozeny dva zápalné granáty se slzným plynem. Nic se však nestalo, jelikož spadly ze střechy rovnou do louže u budovy. V poledne do komunity vtrhly tanky, které chtěly dovnitř pustit slzný plyn. Koresh a dalších sedmdesát pět členů hnutí (včetně jednadvaceti dětí) zemřelo.

⁸⁰ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1995-SEP-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc1.htm>.

⁸¹ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1995-SEP-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians: The Waco standoff. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc2.htm>.

Kolem této katastrofální události se ovšem nakupily spousty dezinformací a podvodných videí (například údajné ataky helikoptérou anebo nájezd tanku, který se měl vznítit uprostřed komunity). Ovšem existují i objektivní teorie, podle kterých nemohla být tato fatální událost odvrácena. Jednou z nich je bezpochyby to, že příslušným složkám bylo zabráněno provedení kontroly. Dále pak fakt, že FBI nebyla schopna komunikovat s komunitou. Stoupenci hnutí v podstatě očekávali útok a byli ochotni zemřít (ať rukou FBI nebo spácháním sebevraždy) raději než se vzdát. V neposlední řadě přispěly také jednající orgány, které neuposlechly odborníky na téma NNH a nedostatečně si neuvědomili následky.⁸²

Problém týkající se nelegálnosti jednání hnutí a schraňování zbraní je vyřešen na základě doznání Koreshe při telefonátu s agentem FBI. Uchovávání zbraní potvrdil Koresh i svému právníkovi. Kancelář šerifa dosvědčila, že na místo byly odeslány zásilky se součástkami, které měly sloužit k výrobě nelegálních zbraní. Při bagrování na místě činu bylo nalezeno sedm set padesát tisíc plášťů od kulek.⁸³

Ke vzrůstajícímu konfliktu ve společnosti jistě přispělo i obvinění, že Koresh zneužíval děti v komunitě. Toto nařčení však nebylo prokázáno. Vyšetřování zahrnuje práci příslušných orgánů, které na systému starání se o děti nenašli žádné známky patologie. Koresh měl také vybrat prohlášení od rodičů některých dětí, ve kterém mu bylo dáno svolení k sexuálním aktivitám s oněmi dětmi. Nic takového ovšem není podloženo, a i když se děti podrobily psychiatrickému vyšetření, lékaři rozhodli, že jednání uvnitř společenství bylo v pořádku.

Závěry několikaměsíčního vyšetřování jsou však jasné. K tragédii přispěly obě strany konfliktu. Ovšem hlavní příčinou byl postup Koreshe a jeho následovníků. Koresh zabil čtyři agenty FBI a dvacet jich zranil. Během jedenapadesáti dní dostal možnost k tomu, aby v klidu opustil komplex. Dále pak rozlil benzín nejméně na třech místech komplexu a na poslední chvíli ho zapálil. Tento požár zapříčinil smrt těch Davidiánů, kteří se ještě nezabili vlastní zbraní. Sám

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

Koresh potom údajně usmrtil další lidi ze své skupiny, ze kterých nejméně pět bylo v dětském věku. Vyšetřovatelé tvrdí, že zřejmá smrt členů hnutí mohla také zakrýt finanční podvody, které Koresh inscenoval.⁸⁴

Tím pádem se tedy nenaplnily některé dohady, že stoupence hnutí zabil útok vojenských jednotek. Spíše by se dalo říci, že jednání Koreshe a jeho přívrženců bylo těmito jednotkami vyprovokováno a následkem provokace způsobilo jejich smrt.

5.2.3 Aum Shinrikyo

Historie tohoto hnutí je spojena s jeho zakladatelem Asaharou Shoko. Jelikož nebyl přijat na vysokou školu v Tokiu, a tak se rozhodl pokračovat ve studiu čínské medicíny a akupunktury. V Tokiu se připojil k hnutí Agonshu, které později velmi ovlivnilo jeho vlastní myšlenky. Stoupenec hnutí může odstranit tzv. špatnou karmu jiného člena pomocí přetrvávajícího násilného působení. Takto si členové ospravedlňují zneužívání jiných příslušníků.⁸⁵

V roce 1984 začíná v té době ještě Chizuo Matsumoto (později si mění jméno na A. Shoko) provozovat se svou manželkou lekce jógy a o pár let prohlašuje, že ve vysokých Himalájích dosáhl svého osvícení. Jeho skupina dostává název Aum Shinrikyo (ze sanskrtu: *Aum* = „síla destrukce a znovuoobnovení světa“, *Shinrikyo* = „učení nejvyšší pravdy“). Hlavním cílem tohoto učení je tedy nalézání (a výuka) pravdy o zničení a následné rekonvalescenci světa. O pět let později čelí hnutí obviněním ze strany rodičů a také médií, že několik členů bylo uneseno a donuceno k přijetí hnutí pod nátlakem či prostřednictvím „krevního zasvěcení“. Diskuze se prohlubuje o nepovinnou školní docházku a také nedobrovolné dary, které měly být

⁸⁴ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 2005-MAR-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians: The Danforth report. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc4.htm>.

⁸⁵ Fowler, J. *The Religious Movements* [online]. 1998 [cit. 2011-04-16]. Aum Shinrikyo. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060829151531/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/aums.html>>.

z jednotlivých členů vymáhány. Na to konto ovšem redakce novin *Sunday Mainichi* obdržela na dvě stě dopisů od formálních členů hnutí, kteří v nich vyjadřovali nespokojené stanovisko nad mediálním počinem. Reakce samotného hnutí se nesou ve výhružném tónu.

V témž čase přichází právník Sakamoto Tsutsumi na podvrženou záležitost ohledně krve, kterou si měl nechat Shoko analyzovat na univerzitě v Kyotu a která měla potvrzovat jeho unikátní DNA. Podle Sakamaty žádné testy nebyly nikdy udělány. Od listopadu roku 1989 byli Sakamoto Tsutsumi spolu s manželkou a jejich malým synem pohřešováni. Jejich těla byla nalezena o šest let později rozmístěna na třech různých místech v horách.

V roce 1995 dochází v tokijském metru k útoku nervovým plynem sarinem, z čehož je obviněn jeden ze čtyř členů hnutí Takahashi Masayo. Plyn zabil dvanáct cestujících a na pět a půl tisíce jich zranil. Tokijskému útoku předcházela podobný z roku 1994 v centru Matsumoto (Kita-Fukashi District of Matsumoto), z něhož ale členové hnutí původně obvinění nebyli. Zemřelo sedm lidí a stovky jich byly zraněny. Nakonec byl obviněn Asahara, který měl útok namířit proti třem soudcům (zabývali se případy hnutí), jež se podařilo zranit.

Další napadení v tomtéž roce zapříčinil opět plyn v několika vlacích na nejfrekventovanějších vlakových nádražích. Dvanáct lidí zemřelo a několik tisíc jich bylo zraněno. O několik dní později (30. března 1995) došlo k nepodařenému pokusu o vraždu šéfa policie Kunitatsu. Následovaly další plynové útoky na vlakové trase mezi Tokiem a Jokohamou. V médiích se objevily zprávy o údajném nařízení ze strany vlády, které se mělo týkat rozpuštění hnutí. *Foreign Press Center of Japan* na druhou stranu potvrdilo, že vláda zrušení hnutí odmítla.

Z důvodu četných případů násilí by Asahara nakonec obviněn hned v několika bodech: útoky nervovým plynem v tokijském metru 20. května 1995 a také v červnu 1994 v naganské prefektuře Matsumoto; únos a vražda právníka Sakamoto Tsutsumi a jeho rodiny; další únos a vražda tokijského notáře Kiyoshi

Kariya v březnu roku 1995; lynčování člena hnutí Kotata Ochida, který údajně nechtěl spolupracovat, v březnu roku 1994; a v neposlední řadě také z nezákonné produkce drog. K těmto obviněním, které seice Asahara popřel, se přiznala spousta jeho stoupenců.

Hlavní důvody jednání stoupenců hnutí, analyzovaných v předchozí kapitole, a vytváření napětí mezi hnutím a společností je jednoznačně nespokojenost. Manson byl rozhodně nespokojený se společností a nenáviděl bohaté a známé lidi. Jeho maniakální nutkání dokázalo přesvědčit i ostatní stoupence hnutí, kteří možná natolik nevěřili, že ovládnou celý svět.

V případě Davidiánů konflikt vyvolala hlavně vnější společnost (její složky), když byl David Koresh obviněn ze zneužívání dětí a z výroby nelegálních zbraní. Neuváženost a především neuposlechnutí odborníků na NNH a destruktivní kultury z pozice ozbrojených sil měla za následek masakr.

Vůdce hnutí Aum Shynrikyo vyjadřuje svoji nespokojenost skrze vraždy nepohodlných zástupců společnosti. Masové útoky na stanice metra jsou nepodložené, je tedy možné, že mohly být jakýmsi experimentem nebo výhružnými akty namířenými proti vládě, jelikož měla snahu o zrušení a rozpuštění samotného hnutí.

5.3 Sexuální praktiky

Další konflikt, který vzniká ve společnosti, souvisí se sexuálními praktikami jednotlivých hnutí. Ve své práci vybírám zástupce hnutí, již rozhodují o pohlavním životě svých stoupenců. Pokusím se analyzovat jejich situaci a příčiny konfliktu.

5.3.1 Rodina (Boží děti)

Toto hnutí vychází svými myšlenkami z křesťanské tradice. Od roku 1968 působí David Berg se svými kolegy v Kalifornii a zaměřuje se hlavně na generaci mladých „odpadlíků“ mezi náctiletými. Mimo jiné zakládá klub, kde těmto lidem nabízí jídlo, pouští hudbu a také poskytuje místo ke shromažďování na půdě sakrální organizace. Dále pak vede přednášky na téma zlého systému, který zastávají církevní instituce. Po čase se hnutí stěhuje do Arizony, kde Berg opouští svoji ženu, která podle něj brání Boží práci a je součástí starých myšlenek, zatímco on uvádí do praxe novou teorii, která je inovativní. Členové skupiny si mění svá jména na biblická a sám Berg je označen jako Mojžíš. V roce 1971 má hnutí problémy s deprogramátorem Tedem Patrickem, jehož požádají rodiče dětí, které navštěvují organizaci, aby jim pomohl vrátit se zpátky. Vyostřuje se i konflikt s médii, když v roce 1976 přijde Berg s technikou *Flirty Fishing*. Následuje ukázka z textu jednoho z dopisů:

NEMŮŽEŠ PATŘIT K OBĚMA STRANÁM,
K SYSTÉMU A ZÁROVEŇ K REVOLUCI, k silám
reakce a k silám změny! Je to nemožné, a jak řekl
Ježíš, buď budeš jednu nenávidět a druhou milovat;
nebo budeš uctívat první a druhým pohrdat. Buď
zůstaneš v systému, nebo ho opustíš. Neexistuje stav,
že by ses jen tak poflakoval mezi jedním a druhým,
vznášejíce se mezi Nebem a Peklem ve stavu jakéhosi
kompromisního limba.

UŽÍVEJ SI SVÉ OSOBY A SEXU A VŠEHO, CO TI
BŮH DAL K DISPOZICI, BEZE STRACHU
A ZAVRŽENÍ!... **Odvaž se** od těch starých
a hloupých iluzí... iluzí, jenž Ti vštěpuje rodina
a církev! **Nechej se unášet až do Božího lůna**
a nechej Boha, aby Ti to udělal až do orgasmu

**Ducha, dokud nebudeš volný! Ty jsi jeho žena!--
Natři mu to! Hallelujah, jsem volný--Ježíš nám
poskytuje svobodu!--Amen?--A teď to zkus!--Bude se
Ti to líbit!--A ještě za to Bohovi poděkuješ! Amen?
To je revoluce!--Za Ježíše! Moc pro lidi!--Sexuální
moc!--Boží moc!--Je i Tvou mocí!**⁸⁶

Z dopisu jasně vyplývá patologie v otázce pohlavního života, jež je srovnáván s křesťanským textem. Bůh je zde zobrazován jako zosnovatele sexuálních orgií. Sekulární (církev) i profánní (rodina) strana společnosti jsou zde zobrazovány jako tvůrci iluzí a jejich myšlenky nejsou přijaty.

Na veřejnost se posléze dostává další dopis, který nese název “The FFing/DFing Revolution”. V této zprávě se již líčí proces, kdy dívky mohou získávat nové členy nejenom díky své atraktivitě a nabídce sexu, ale zároveň mohou rozvíjet svůj potenciál a rozšiřovat pole působnosti bez sexuálních praktik. Z čehož vyplývá, že *Flirty Fishing* spěje ke svému konci. Následně Berg prohlašuje, že sex s těmi z venku je zakázán, výjimka se uděluje pouze v případě, že je člověk velmi blízký a dobře známý přítel stoupence. (Tento akt byl zosnován hlavně kvůli rozvíjejícím se pohlavním chorobám, v rámci hnutí.)⁸⁷

Přesto byla v brzkých osmdesátých letech sexuální aktivita hnutí na vrcholu. Berg vyhláší sexuální svobodu: „*ani incest nebo sex se schopnými dětmi nebyly zakázány Bohem, a tak by ani v aktivitě sexuální neměly existovat jakékoli limity v podobě věku či příbuzenství.*“⁸⁸ Podle Berga stvořil Bůh děti k brzké reprodukci a vstup do manželství již v mladém věku. Tento akt manželství velice brzo byl

⁸⁶ Barker, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction*, London: HMSO 1989, p. 171.

⁸⁷ Jones, P. *The Religious Movements* [online]. 1998 [cit. 2011-04-16]. The Family. Available at WWW:
<<http://web.archive.org/web/20060902232455/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/Family.html>
>.

⁸⁸ *Tamtéž*

typický u mnoha kultur již před několika desítkami let a nebyla v něm viděna žádná patologie.

V devadesátých letech čelilo hnutí obviněním ze zneužívání dětí a několik desítek ze šesti komunit v Sydney a Melbourne jich bylo odebráno do opatrovnické péče. Někteří rodiče dokonce skončili na pár měsíců ve vězení, ovšem šetření nikdy neprokázalo zneužívání dětí.

Konflikt týkající se sexuálních praktik se tedy může ve společnosti projevovat v několika rovinách. Na jedné straně je to zaujetí názoru, že stoupenci považují sex za prostředek k uvolnění bariér mezi stálými a potenciálními členy. Pohlavní styk je zpočátku v podstatě nástrojem přesvědčení. Následuje ale skutečnost, díky které se hnutí posléze těchto metod zdržuje. Důvod je poměrně jednoduchý a očekávaný, pestrý pohlavní život s sebou přináší pohlavní choroby, tudíž jsou tyto praktiky zakazovány a přístup v rámci hnutí je okamžitě otočen o sto osmdesát stupňů.

Další rovina se týká zneužívání dětí v prostředí společenství Boží děti. Přístup samotného vůdce a jeho názory na sex s dětmi vypovídají jednoznačně o problematickém stanovisku. Berg totiž nepovažuje incest nebo pohlavní styk s nezletilými jako jev patologický, nýbrž jako fakt schválený a posvěcený Bohem. Ovšem tyto praktiky nebyly prokázány.

5.4 Manipulace

5.4.1 Církev sjednocení

Tato organizace vznikla v roce 1954 v Soulu pod vedením reverenda Suna Myunga Moona pod oficiálním názvem Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství. Opět se jedná o synkretické náboženství, přičemž Moon tvrdí, že se setkal s Ježíšem, který mu dal instrukce, aby vytvořil Království nebeské na zemi. Kromě náboženských fundamentů hnutí též obsahuje prvky antikomunismu, kvůli kterým byl Moon v padesátých letech vězněn. V základním textu hnutí, Božím

principu, jsou propojeny myšlenky Starého a Nového zákona, přičemž nauka rozlišuje tři základní principy (stvoření, pád a obnovu). Stvoření tkví v kreaci světa, jež vytvořil Bůh k obrazu svému. Následuje princip pádu, který pojednává o svedení Evy ďáblem, jelikož Lucifer žárlil na lásku Boha k lidem, k populaci, kterou měli Adam a Eva vytvořit, aby šířili lásku k Bohu. Proto následoval tělesný styk Adam a Evy a zrození Ábela a Kaina. Posledním principem Moonisté míní proces, kdy dochází k obnově a vytvoření ideálního modelu rodiny.⁸⁹

Na základě této hluboké orientace na rodinu je od členů hnutí očekáván život v naprostém celibátu a následné založení rodiny, jež vede k vytvoření ideálního stavu a naplnění podstaty obnovy. Nejzásadnějším rituálem, který prostupuje hlavní myšlenky hnutí, je tzv. požehnání do manželství (*Blessing ceremony*). Sám Moon vybere partnery, kteří by měli splynout ve svazek a dát tak prostor pro vznik ideální rodiny, která spasí svět. Výběr partnera vyvolával konflikt hlavně v Koree, kde je tento životní akt považován za svévolné rozhodnutí, které se vykonáno každým jedincem samostatně a vůbec by o něm neměla rozhodovat církev nebo cizí člověk (Moon).⁹⁰

V rámci Církve sjednocení neleží propukající konflikt v metodě svatebního dění uvnitř hnutí. Sexuální praktiky nejsou na rozdíl od Božích dětí podporovány, naopak stoupenci hnutí žijí v celibátu do doby, než jim reverend Moon nevybere ideálního partnera. V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století bylo hnutí obviňováno z nečestných praktik při nabírání nových členů (viz výše kap. 3 Modely konverze). Jednalo se především o teze *brainwashingu* a tzv. *deception* (z angl. podvod, klam).⁹¹ Mnohé teorie tvrdí, že tyto praktiky byly převážně používány na mladých lidech, kteří jsou náchylní a citliví na přijetí klamného postupu. Fakta

⁸⁹ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, s. 53.

⁹⁰ Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2002 [cit. 2011-04-11]. The Unification Church founded by Rev. Sun Myung Moon. Available at WWW: <<http://www.religioustolerance.org/unificat.htm>>.

⁹¹ Benner, D. *The Religious Movements* [online]. 1999 [cit. 2011-04-16]. The Unification Church. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060830211203/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/unification2.html>>.

ovšem mluví jasně (pouze 0,005 % návštěvníků centra hnutí zůstává v jeho poli působení po dobu delší než dva roky).⁹²

Konflikt v rámci tohoto hnutí se tedy odvíjí hlavně na úrovni manipulace. Společnost si myslí, že členové jsou násilně donucováni k přijmutí doktrín hnutí. Výsledky zkoumání tyto domněnky však nepotvrzují, konflikt je tedy neoprávněný.

6 Imanuelité, mediálně nejznámější hnutí v Čechách

V roce 1993 začíná Jan Dietrich Dvorský propagovat svoji právě vydanou knihu *Syn člověka*. Mění si své jméno na Parsifal Imanuel, podle Mesiáše z knihy Abd-ru-shina *Poselství Grálu*. On a jeho družka Lucie se považují za jediné nepřevrácené a čisté jedince žijící na tomto světě. Oni jsou předurčení vybudovat Tisíciletou říši, místo, kde budou šťastně žít jejich následovníci. Jan Dvorský, student scenáristiky na FAMU, v této knize jakoby urážel celou společnost, která je prolezlá špatností. Zároveň ukazuje svoji osobnost jako despotickou, autoritářskou a naprosto vážně odsuzuje celý svět ke zkáze. Kniha má ovšem velký úspěch. Řada lidí ovlivněných touto knihou a učením Parsifala Imanuela, se posléze vzdává veškerého majetku ve prospěch hnutí a stěhují se do jeho komunit na Hořovicku.

Mezi lidmi, kteří všechnen svůj majetek vložili do rukou hnutí, je i Ing. Petr Konečný, toho času vedoucí finančního úřadu v Hořovicích: „*Naše rodina prodala dům a přes milion a půl korun jsme dali panu Dvorskému. Zcela jsme mu propadli. Věřili jsme, že i za naše peníze bude vybudována Tisíciletá říše, že i my jednou budeme těmi 'vyvolenými', které tam mesiáš odvede s sebou.*“⁹³ I přes nesmírnou vážnost a důkaz oddanosti bylo rodině Petra Konečného řečeno, že jsou zlí a nečistí a že by měli „odložit svá těla“ (pozn.: spáchat sebevraždu). Sám Konečný vypovídá, že v tu chvíli se mu zhroutil svět a jeho odhodlání vzít si život bylo opravdu silné. Naživu

⁹² *Ibid.*

⁹³ Dvořáková, M.; Vojtíšek, Z. Mesiášství v jasném světle. *Dingir* [online]. 1999, 2/1999, [cit. 2011-04-17]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1999_2/clanky/D1999_2_13.html>.

ho udrželi jeho dcera, syn a žena (která vyloučení z komunity nesla ještě mnohem hůře).

Dalším podpůrným příkladem je příběh dalšího člena, který opět vypověděl, že po věnování všech úspor hnutí byli on a jeho žena vyzváni k opuštění hnutí. Domnívá se, že sám Dvorský byl jenom loutkou a že všechny tyto machinace řídila jeho družka Lucie, která si sama vybírala lidi, kteří se jí líbili (a směli tím pádem zůstat).⁹⁴

V rámci hnutí byli lidé podrobováni zdraví ohrožujícím technikám, např. přísné dietě hned po příchodu do společenství. Pitím odvaru z dubové kůry se mělo tělo pročistit a dostat ze sebe škodlivé látky. Na následky podvýživy byla do psychiatrické léčebny přivezena Eva Sadílková. Ošetřující lékař MUDr. Michal Charvát tehdy vypověděl tisku, že pětadvacetiletou ženu přivezli otupělou, neschopnou komunikovat, v těžkém stavu bulimie a v krvi byl nalezen metadon, látka využívána při detoxikaci heroinem.⁹⁵

V centru hnutí byl denní režim nastaven odlišně. Členové chodili spát ve dvě hodiny po půlnoci a vstávali po poledni. Denní náplň členů nebyla pracovní, živil se prodejem knihy *Syn člověka*. Veškerý volný čas byl věnován četbě (ovšem jenom z dílny Jana Dvorského) nebo sbíráním bylin. Televize byla zakázána. Hlavním problémem, který vyústil v konflikt, bylo trestní stíhání Dvorských (pouhá shoda jmen), jelikož své děti (v této době mají již zhruba osm potomků) neposílali do školy. Sám Dvorský zastával názor, že celý zbytek světa, včetně škol, obchodů, církve a dalších institucí je špatný, a proto svoje děti radši učil doma sám.

Hlavnímu mediálnímu zájmu se hnutí vystavilo, když vyšel najevo příbuzenský vztah Dvorského družky Lucie s herečkou Milenou Dvorskou (Lucie byla její dcera). Sama Milena Dvorská vypovídá v dokumentárním pořadu ČT1 *13*.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Křemen, P. *Boj se sektou*, Praha : Duel, 1997, s. 20.

*komnata*⁹⁶ o zpřetrhaných rodinných vazbách a zákazu styku s vlastní dcerou a vnoučaty, zapříčiněný hlavně na popud Dvorského. Tento díl byl natočen v roce 2008, kdy Dvorská neviděla svoji dceru přibližně osmnáct let. O rok později Dvorská zemřela (22. prosince 2009), ale před smrtí ji navštívila její nejstarší vnučka (třiatvacetiletá Julie), která podle své výpovědi doslova utekla od své rodiny a několik let se ukrývala v Belgii.⁹⁷

Lze tedy říci, že Jan Dvorský je bezpochyby autoritativní a dominantní osobnost a z výpovědí mnohých členů (viz výše) usuzuji, že jeho jednání je patologické. Díky svému charismatu dokázal přesvědčit své stoupence zřici se veškerého majetku ve prospěch hnutí a k vybudování tzv. Tisícileté říše. Otázkou zůstává, proč jim potom doporučil, aby odložili svoje těla. Neumožnění své matce vidět dceru a vnoučata bývá častým jevem v rámci NNH, v tomto případě je ovšem vše nadsazeno popularitou matky, což ovšem nemění nic na nesprávnosti a nevhodnosti jednání Dvorského.

V prostředí médií bývá Dvorský zobrazován a popisován jako neurvalý a vulgární jedinec, který je silně zaujatý proti jakémukoli styku s veřejností.⁹⁸ Společnost dále znepokojují jeho názory na výchovu dětí a samotný život v komunitě. K míře napětí přispěl také fakt, že Dvorský vychází z fundamentálního textu Abd-ru-shina *Poselství Grálu*, které využívá také jiné nové náboženské hnutí, *Hnutí Grálu*, přičemž Dvorský je mnohdy milně s tímto hnutím spojován.

⁹⁶ Česká televize. *Česká televize* [online]. 1996-2011 [cit. 2011-04-17]. 13. komnata Mileny Dvorské. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/208562210800001/>>.

⁹⁷ Poláková, L. Snad po mé návštěvě umřela šťastnější, věří „zakázaná“ vnučka Dvorské. *Idnes.cz* [online]. 29. prosince 2009, [cit. 2011-04-17]. Dostupný z WWW: <<http://zpravy.idnes.cz/snad-po->

⁹⁸ Viz např.: Karásková, I. Parsifal Imanuel: Prezidenti odmítli mé žádosti o milost. *Idnes.cz* [online]. 12. srpna 2007, [cit. 2011-04-17]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/parsifal-manuel-prezidenti-odmitli-me-zadosti-o-milost-pkp/domaci.asp?c=A070811_162238_domaci_jan>.

Závěr

Na základě koncepce Dušana Lužného a jeho tří přístupů: teologického (v komparaci s křesťanstvím), psychologického (zaměření na duši a prožívání jedince) i sociologického přístupu, lze najít propukající konflikty mezi NNH a zbytkem společnosti.

Pokud se blíže zaměříme na oblast sociologického přístupu, zjistíme, že hlavní konflikt pramení ze špatného a neuváženého užívání pojmosloví sekta, kult. Společnost mnohdy inklinuje k pejorativnímu nadužívání slova sekta, které ovšem popisuje hnutí ve vztahu ke křesťanství obecně, přičemž tento pojem není původně hanlivý.

Psychologický postoj je rozváděn v rámci konverze a technik přesvědčování. Z výzkumu vyplývá, že proces konverze ovšem není oním *vymýváním mozku*, o němž se snažili například Číňané v korejské válce a jak se mylně společnost domnívá. Je jasné, že existují techniky, které můžeme vyložit jako ve společnosti neakceptovatelné (flirty fishing, love bombing aj.), ale rozhodně nejde o myšlenkovou kontrolu. Tuto tezi prokazuje Barkerová ve své studii týkající se hnutí Církve sjednocení (viz výše).

Dalším přínosem psychologického přístupu je popis procesů deprogramování a jednání antikultovních hnutí. Pokud jsou hnutí obviňována z procesu *brainwashingu*, samotný akt deprogramace tuto myšlenku taktéž podporuje. Odborníci z řad psychologů kritizují postupy NNH, ale sami jednají rozporuplně a mnohdy v konfliktu se zákonem, což prokazují na neúspěšných procesech deprogramace.

Největším problémem a konfliktem, prostupujícím všechny tři roviny, je konflikt patologických jevů, které jsou diskutovány v médiích. Ve všech čtyřech oblastech (sebevražda, vražda, sexuální praktiky a manipulace) byla jistá patologie prokázána, což byl jeden z cílů práce. Počty obětí bezpochyby nikdo nesmaže a budou neustále připisovány aktérům z prostředí hnutí. Ovšem některé jevy,

považované společnosti za patologické, prokázány nebyl (manipulace u hnutí Církve sjednocení). Nastává ovšem jiná rovina konfliktu NNH a společnosti. Totiž ta, že za pomoci médií, antikultovních hnutí, odpadlých členů a dalších celků společnosti dochází ke generalizaci tohoto problému, to znamená například k závěrům typu, že když spáchalo sebevraždu několik stovek stoupenců hnutí, určitě to tak musí fungovat i u jiných hnutí. Na základě této zkušenosti společnost dává nálepku sekta a destruktivní kult téměř všem (novým) náboženským hnutím. Společnost ovšem nemůže na všechny zástupce pohlížet stejně, avšak stojím si za faktem, že některé metody a postupy, zdůrazňují, některých hnutí, patologické jsou.

Každý ovšem hledáme útěchu a odpovědi na existencionální otázky někde jinde a to, že se člověk konvertuje k některému z náboženských hnutí, je v podstatě součástí našeho života (dokud například nestojíme na druhé straně, v pozici rodičů, s nimiž naše dítě zpřetrhá vazby). Důležitou složkou ve výběru NNH byl neměl být jen dobrý pocit z jejich vůdce a idejí, které se mi zamlouvají, ale především informovanost a vyvarování se xenofobního přístupu.

Seznam použité literatury a ostatních zdrojů

• **Primární literatura (polemická)**

ABGRALL, J. *Mechanismus sekt.* 1st ed. Praha : Karolinum, 1999. 253 s. ISBN 80-7184-774-7.

Dvořáková, M.; Vojtíšek, Z. Mesiášství v jasném světle. *Dingir* [online]. 1999, 2/1999, [cit. 2011-04-17]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1999_2/clanky/D1999_2_13.html>.

Křemen, P. *Boj se sektou*, Praha : Duel, 1997. 118 s. ISBN 80-902324-4-2.

Lužný, D. Antikultovní hnutí. *Religio*. 1996, 4, 1/96, s. 17.

Novotný, T. Charles Manson. *Dingir* [online]. 1998, 3/1998, [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_3/index.html>.

Remeš, P. Mysleli jinak. *Dingir* [online]. 1998, 4/1998, [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/clanky/D1998_4_04.html>.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů [online]. 1. prosince 2006 [cit. 2011-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.sekty.cz/www/index.php?co=onas>>.

ŠKVAŘIL, R. *Had leze z víry*, Praha: TALPRESS 1995. 206 s. ISBN 80-85609-93-2.

Štampach, I. Co je co. *Dingir* [online]. 1998, 1/1998, [cit. 2011-04-6]. Dostupný z WWW: <http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html>.

VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět.* 1st ed. Praha : Alfa Publishing, 2007. 210 s. ISBN 978-80-86851-64-8.

• **Sekundární literatura (odborná)**

BARKER, E. *New Religious Movements : A Practical Introduction.* 5th ed. London : HMSO, 1995. 234 p. ISBN 0-11-340927-3.

Benner, D. *The Religious Movements* [online]. 1999 [cit. 2011-04-16]. The Unification Church. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060830211203/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/unification2.html>>.

Fowler, J. *The Religious Movements* [online]. 1998 [cit. 2011-04-16]. Aum Shinrikyo. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060829151531/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/aums.html>>.

Jones, P. *The Religious Movements* [online]. 1998 [cit. 2011-04-16]. The Family. Available at WWW: <<http://web.archive.org/web/20060902232455/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/Family.html>>.

Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997. 181 s. ISBN 80-210-1645-0

MELTON, J. Gordon. *Brainwashing and the Cults: The Rise and Fall of a Theory* [online]. Fri, Dec 10, 1999 [cit. 2011-04-15]. CESNUR Center for Studies of New Religions. Available at WWW: <<http://www.cesnur.org/testi/melton.htm>>.

Nešpor, Z.; Václavík, D. et al. *Příručka sociologie náboženství*, Praha : SLON, 2008. 449 s. ISBN 978-80-86429-92-2.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1995-SEP-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc1.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1995-SEP-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians: The Waco standoff. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc2.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 1997-MAR-25 [cit. 2011-04-11]. Heaven's Gate. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_highe.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 2004-APR-17 [cit. 2011-04-7]. The Solar Temple. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_solar.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. 2005-MAR-28 [cit. 2011-04-11]. Branch Davidians: The Danforth report. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_branc4.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2002 [cit. 2011-04-11]. The Unification Church founded by Rev. Sun Myung Moon. Available at WWW: <<http://www.religioustolerance.org/unificat.htm>>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2007 [cit. 2011-04-7]. The People's Temple, led by James Warren (Jim) Jones. Available at WWW: <http://www.religioustolerance.org/dc_jones.htm>.

Robinson, B.A. *Religious Tolerance.org* [online]. c1996-2007 [cit. 2011-04-11]. The Family (Charles Manson). Available at WWW:
<http://www.religioustolerance.org/dc_charl.htm>.

Říčan, P. *Psychologie*, Praha: Portál 2009. 300 s. ISBN 978-80-7367-560-8.

Sloan, J. *The Religious Movements* [online]. 07/24/01 [cit. 2011-04-10]. Order of the Solar Temple. Available at WWW:
<<http://web.archive.org/web/20060828130959/religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/solartemp.html>>.

• **Další zdroje**

Česká televize. *Česká televize* [online]. 1996-2011 [cit. 2011-04-17]. 13. komnata Mileny Dvorské. Dostupné z WWW:
<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/208562210800001/>>.

Karášková, I. Parsifal Imanuel: Prezidenti odmítli mé žádosti o milost. *Idnes.cz* [online]. 12. srpna 2007, [cit. 2011-04-17]. Dostupný z WWW:
<http://zpravy.idnes.cz/parsifal-imanuel-prezidenti-odmitli-me-zadosti-o-milost-pkp-/domaci.asp?c=A070811_162238_domaci_jan>.

Portal.gov.cz [online]. 2003-2011 [cit. 2011-03-28]. Portál veřejné správy ČR. Dostupné z WWW:
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=3%2F2002&number2=&name=&text=>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1.....	str. 74
-------------------	---------

Příloha č. 1 - Hlavní rozdíly mezi sektou a církví podle teorie Ernsta Troeltsche¹

Sekta	Církev
<ul style="list-style-type: none"> náboženský partikularismus, hlásání vlastní vyvolenosti, odsuzování jiných 	<ul style="list-style-type: none"> tendence k univerzalizmu
<ul style="list-style-type: none"> malá skupina 	<ul style="list-style-type: none"> široká organizace
<ul style="list-style-type: none"> spása dosažena především morální čistotou, včetně etické příslušnosti a asketizmu 	<ul style="list-style-type: none"> více důrazu na Boží milost, nad kterou bdí církevní hierarchie
<ul style="list-style-type: none"> vysoká spoluúčast laiků, malá (žádná) úloha profesionálního duchovenstva 	<ul style="list-style-type: none"> činnost je spjata s působením vysoce profesionalizovanými duchovními
<ul style="list-style-type: none"> nepřátelský nebo indiferentní vztah k sekulární (světské) společnosti nebo ke státu 	<ul style="list-style-type: none"> silná tendence k přizpůsobení se okolí a hledání kompromisů
<ul style="list-style-type: none"> autentické vyjádření víry pouze v rámci původního zjevení 	<ul style="list-style-type: none"> běžně akceptovány i pozdější interpretace
<ul style="list-style-type: none"> členové převážně z nižších tříd nebo jinak sociálně znevýhodněných skupin, sociální prestiž získaná vně sekty je tedy ignorována a za zákl. vnitřní stratifikací považovány hlavně duchovní a charismatické kvality 	<ul style="list-style-type: none"> bere ohled na sociální stratifikaci
<ul style="list-style-type: none"> neformální, spontánní bohoslužba 	<ul style="list-style-type: none"> formální a ukázněná
<ul style="list-style-type: none"> odmítání sociálního prostředí 	<ul style="list-style-type: none"> okolí akceptuje

¹ Lužný, D. *Nová náboženská hnutí*, Brno : Masarykova univerzita, 1997, 118.